

05.....	דברי פתיחה.....
07.....	עבודת גילוי - ההסכם.....
09.....	ענת לוי הרהור על עבודה ועל כתיבה.....
13.....	מתי שמואלוף ראס ראיס.....
14.....	תהל פרוש עבודה.....
17.....	דניאלה כרמי בשר.....
26.....	אביטל קשת יום בקייטנה.....
29.....	אביטל קשת חרבם תבוא בליבם.....
30.....	חגי קלעי כפרה.....
33.....	אופיר עוז פושעת.....
39.....	איתי קנדר כניסות ליומן עבודה.....
41.....	אפרת שהם יום יום.....
44.....	גלית וסקר עבודות מודרנית.....
45.....	דב קולר טקס חגיגי לעבדים של "חוק הסיעוד", ישראל 2011.....
48.....	דוד ברבי המהפכה השקטה.....
49.....	הילה אהרון בריק חולשות אתה צריך רק שתיים.....
51.....	טלי בן ענת שפת העם.....
53.....	לי גולדברג עבדים תתעוררו.....
58.....	מיכאל לזר ניצול במגדל השן.....
60.....	עדי עסיס ללא כותרת.....
61.....	עמית מאוטנר דבר מנקה התיכון.....
62.....	שולמית אפפל פרטים אישיים.....

עבודת גילוי

אסופה של שירה, עדויות, סיפורת ואמנות

גרילה תרבות, קיץ 2012

גיליון מס' 1, כחלק מפרויקט אוהבים אמנות

אוצרת: לאה אביר, אוצרת משנה: גילי קרבז'סקי

עורכים: תהל פרוש ומתי שמואלוף

עיצוב גרילה: אבי בוחבוט

אתר: <http://gerila.co.il>

בלוג: <http://gerilat.wordpress.com>

פייסבוק: <http://www.facebook.com/gerillac>

טוויטר: <https://twitter.com/gerillac>

לכתבייד, תגובות ופניות: culturegrill@gmail.com

ת.ד. 23060, תל-אביב, 61230

דברי פתיחה

עבודת גילוי היא פרויקט מורכב וממושך שנוצר מתוך צורך ממשי ודחוף להוציא לאור השמש את מה שנעשה תחת לאורות הניאון במקום הנקרא "עבודה"; לחשוף את מה שיכולה עבודה לעולל ליחסים בין בני אדם ולמהלך חייהם; לאוורר את המושג עובדת ועובד; ולתת מוצא פה למערכי הכוחות הסודיים במסדרונות ולהתנסות הרגשית והפיזית של העובד/ת במקום עבודתו/ה.

הסיבה לתחושה שלנו, שהגיע הזמן להתייחס לנושא מורכב זה, נבעה מכך שזה נושא שמועלם אפילו מהמקומות המוחצנים ביותר. נראה שכל מימד בחיינו מתועד ומנותח: זוגיות, מיניות, יחסי הורים וילדים. הכל מלבד אזור העבודה, שבו הביקורת נאלמת, שכן מסוכן לצאת כנגד מה שמבנה את הפרנסה שלנו. כתוצאה מכך, חלק מהשאלות הקשות ביותר נשארות מחוץ לשיח הציבורי: אנחנו לא שואלים איך היחסים שלנו מושפעים מהעבודה, על אילו חירויות אנחנו מוותרים בכניסה לאזור העבודה ובעבור מה, מהו מימד ההסכמה שלנו בעבודה, מה ההתנסות הפיזית והפסיכולוגית שלנו ועוד ועוד. אלה שאלות קשות איתן אנחנו מתמודדים לבד.

אפשר לקחת בהשאלה את מה שאמר בנימין נתניהו על משה סילמן, לאחר שהצית את עצמו בהפגנות המחאה של קיץ 2012: "זה מקרה אישי". באופן דומה, ההתמודדות עם "עבודה" נחשבת לבעיה אישית של הפרט, אותה הוא נדרש לפתור בעצמו.

עבודת גילוי כללה שלושה חלקים: איסוף עדויות על יחסי עבודה, מיצג והאנתולוגיה שלפניכם, שמהווה איסוף עדויות פואטי. המיצג שהוצג בתערוכת הסיום עיר-שדה של "אוהבים אמנות" 2012 כלל זירת עבודה משרדית ניידת שניתנת לתזוזה והעברה קלה ממקום למקום במרחב העירוני ומספקת אולטרה עבודה בעידן שבו המהיר והזמני הם צו השעה. בשונה מדוכני מכירה ברחוב, שמציעים סחורה תמורת כסף, בזירה של **עבודת גילוי** הצענו לאנשים לעבוד. העובדות

הסכם מיוחד שנערך ונחתם ביום _____ 2012

בין:

עבודת גילוי (להלן "המעסיק") מצד אחד

לבין:

העובד/ת (להלן "העובד/ת") מצד שני

הואיל והמעסיק מעוניין להעסיק את העובד/ת בתפקיד עובד/ת (להלן: התפקיד) והעובד/ת מעוניין לעבוד אצל המעסיק בתפקיד כאמור; הואיל וברצון הצדדים להתקשר בהסכם המיוחד וכן לקבוע בהסכם זה את תנאי וכללי עבודתו של העובד **בעבודת גילוי**, לפיכך הוסכם, הותנה והוצהר בין הצדדים כדלקמן:

הסכם מיוחד:

הסכם זה הינו אישי ומיוחד, המסדיר את היחסים בין המעסיק לבין העובד/ת וקובע באופן בלעדי את תנאי עבודתו של העובד/ת **בעבודת גילוי**. הוסכם כי אין בין המעסיק ובין העובד/ת יחסי עובד ומעביד לכל מטרה שהיא, וכי העובד/ת אינו רוכש זכויות סוציאליות הקיימות בין עובד/ת ומעביד מכוח דין ו/או נוהל ו/או הסכם/חסדר קיבוצי ו/או הסכם אחר. ויחסי הצדדים ייקבעו לפי הסכם זה בלבד.

והעובדים חתמו על חוזה העסקה שבו מוסדרים יחסיהם עם **עבודת גילוי** בתמורה לשכר מינמום של 22.04 לשעה והקלידו עדויות על יחסי עבודה, שנאספו ונכתבו בכתב-יד. לאחר מכן, התבקשו לכתוב על נייר עדות משלהם ולייצר עבודה נוספת לבאות ולבאים אחריהם. האסופה מציעה נקודת מבט ייחודית על המושג "עבודה", ומבקשת להטעין אותו בתכנים חדשים.

האסופה היא חלק משורה של יצירות, שבהן מתחברת הפואטיקה עם הפעולה לשינוי חברתי, ומתוך כוונה ליצר שפה פוליטית חדשה שחסרה כיום. **גרילה תרבות** הינה קבוצה של יוצרים ויוצרות שפועלת בתוך המרחב הפוליטי כדי להתנגד לניאו-ליברליזם בכל המרחבים החברתיים. מאסופת שירי הפועלים של **אדומה** (2007), ועד **עבודת גילוי** (2012) נמתח קו מחבר ובווער, בו אנו קוראות וקוראים "עבדים התעוררו ודרשו את זכויותיכם".

תהל פרוש ומתי שמואלוף

את עומדת בפתח. רואה, כמו בכל בוקר, את השטיח מקיר לקיר, שמספר כתמי קפה מפוזרים עליו כמו איים בודדים, כאילו להזכיר לך מחדש בכל בוקר, שמישהו כבר היה פה לפניך, היה מישהו שעבר את ערבות השטיח, מישהו חי, ככל הנראה, ובאופן כללי היו פה חיים קודמים, הרבה לפניך, שהיה בהם קפה ונשפך, והמישהו אולי התרגז וקפא, היה צורך להסתיר, לכסות ולנקות, בלי שאפשר וכך נותר, כפי שנתרו עוד מאז הכיסא, המחשב, השולחן. מכל הזמנים את נכנסת אחת עכשיו לתוך השעות. ולעומק החדר.

אין לך חלון.

אבל יש לך שלל דמיונות. וימים, ימים, שנים, מול המחשב את מתרגמת מזכרים לשירים, מספרים לחרוזים, מילים רשמיות לרכויות. את מדמיינת שבסתיו כל נורת ניאון היא קרן שמש, שהשטיח המשובץ אפור – אפור כתמים – יותר אפור, הופך באביב אדמה רטובה, רחבה וטובה, שמצמיחה פקעות של נרקיסים, עצי תפוחים ואגסים. סיגליות. שאם תצאי עכשיו מהחדר, וקיץ, תראי איך ים כחול נפרש מכאן ממש עד אופק. ואפילו אוקיינוס. כשחם, את מדמיינת שתכף כולם ייצאו מהחדרים בבגדי ים שלמים, מפוספסים בשחור ולבן, ויחד, מנהלות החשבונות עם העובדים הזמניים, השכירים והמזכירות, השותפים המנהלים עם המנקות, יקפצו להשתכשך פנימה. ואת תשבי על החול החם, תרשמי אותם.

לא תמיד יש זמן לדמיין או לרשום. כי צריך לצלם, לכרוך, לתייק, לאפסן, לשכתב, לטלפן, להנהן, להחתיים, לסכם, לארגן, לסדר, לתייג, להפיק, להמתין.

את צריכה ללמוד להוריד את הראש. לוקח לך זמן להבין שבהיררכיה הפטריאכלית הנוקשה, הגברים בחליפות, הנשים ממש יפות, וכאן במסדרונות אתן דגיגות אפורות ששטות מהירות בעקבות

קול קורא בשני חלקים לעבודת גילוי:

1. עבודת גילוי היא פרויקט איסוף עדויות עליו מנצחים תהל פרוש ומתי שמואלוף, חברי קבוצת גרילה תרבות (Cultural Guerrilla) (عصابات ثقافية). מטרת הפרויקט היא להוציא לראשונה לאור השמש את מה שנעשה תחת לאורות הניאון במקום הנקרא "עבודה", לחשוף את מה שיכולה עבודה לעולל ליחסים בין בני אדם ולמהלך חייהם, לאוורר את המושג עובדת ועובד, ולתת מוצא פה למערכי הכוחות הסודיים במסדרונות ולהתנסות הרגשית והפיזית של העובד/ת במקום עבודתו/ה.

אנחנו קוראים לעובדות ועובדים - שכירים, עצמאיים, עובדי קבלן, עובדים זרים - לכתוב לנו על עדות הקשורה במקום העבודה שלכם היום ובעבר: מצבי ניצול שעברתם או שיצרתם בעצמכם; לחצים שהפעלתם או שהופעלו עליכן; כוחניות שהופנתה כלפיכם או שהפעלתם על אחרים; ספרו לנו על תנאי עבודה פיזיים ונפשיים ועוד.

כל העדויות יפורסמו בעילום שם ויקבלו חיסיון מוחלט (אלא אם נתבקש אחרת) באתר אינטרנט מיוחד שיוקם לשם כך. המעוניינים לספר את עדותם למצלמה - אנא ציינו זאת.

מייל לשליחת עדויות: avodat.giluy@gmail.com

2. כחלק מאיסוף העדויות נערוך אנתולוגיה בנושא עבודה, שתכלול שירים, סיפורים קצרים ודימויים. אנחנו קוראות לכן ולכם לשלוח חומרים למייל שלמעלה ולציין בשורת הנושא - עבור האנתולוגיה.

מנועי הספינות הגדולות.

אחרי חמש או שש שנים, מודיעים לך שאת עוברת. את חושבת שטוב, תיפטרי מהכתמים, תעלי למרומים של קומה ארבעים, אולי תקבלי אשנב או אפילו חלון, אבל לא, מסבירים לך יפה שאת מיועדת למטה, החדר יותר קטן, אותו כיסא, אותו מחשב, אותו שולחן, על הקיר תמונה ישנה – הבצלות מים לבנות בנהר. אין חלון. את אומרת לעצמך, החדר נעים. החבצלות. מסדרת קלסרים על מדפים קצרים, תיקיות בארונות. תולה על לוח שעם שירים של רוברט בליי, אלמוג בהר, ישראל אלירז, של לסקר-שילר. תמונות של נשים מצולמות קרובות, מצוירות רחוקות, של תינוקות.

בשיחות הערכה אומרים שאת נעימה כאילו את עשויה קטיפה ותכף תופרים ממך שמלה.

אחרי חצי שנה נעמד בדלת גבר גבוה, ולפני שהוא נכנס, הוא אומר, כאן זה חדר ארבעים ותשע? וכשאת מהנהנת, הוא שואל, אז זה החדר? ואת אומרת, כן. זה זה. עכשיו אתם במשותף. הוא שותף איתך, אתם מדברים על הילדים שלו, על הקטן הגאון, הבכור המוצלח, ואין מה לדבר יותר על חדר משלך, עכשיו יש לך משלך לגמרי מגרה בה את שומרת פתקים חמודים מאנשים שהכרת פה. באחד מהם נכתב, "הייתי כאן ולא הייתי". מי שכתב אותו כבר מזמן אינו כאן וגם את ישנך אינך. ככה שנים. בסוף, את יודעת, כי כך זה תמיד, הם יביאו אישה צעירה ממך, גבוהה ושקולה ורצינית, שתיקח בקלות את מקומך.

את לא שונאת את העבודה. את תלויה בה. היא מביאה את הבית, את הלחם, את הבגד, את הספרים. וישנם האנשים.

יש לעיתים שהימים מקושטים בשרשראות של התקרבויות, של סיפורים ומחוות, שיחות פתוחות בפינות הקפה. בצהריים יושבות המזכירות, השכירים הזוטרים בחדר אטום עם הדלת סגורה. סביב שולחנות עגולים אוכלים אורז עם שניצל או פסטה או סלט עם המון פטריות, נבטים. צוחקים ומדברים על המצב ומה יהיה, מעבירים את המלח, את הזיתים, על האח הגדול.

את באה משרשרת עובדים מפוארת – אבא שלך היה נהג משאית, אבא שלו היה תופר כובעים, אבא שלו היה נגר, שלו היה רפד, היה

חקלאי, איכר. כולם אנשים נבוכים עם כפות ידיים קשות. את נזכרת שכשהיית ילדה אימא שלך הייתה מניחה על המכתבה בחדר הילדים, לפעמים, בחורפים, כשעשית שיעורים, כוס של שוקו חם וצלוחית מזכוכית כתומה עם חמישה חצאי ירחים מסוכרים. צהוב וכתום ואדום וירוק וכחול. והיית בולעת מהר את החצי הראשון, מחברת את הנותרים, כדי שיהיו לך משלך שני ירחים שלמים. שותה את השוקו. עכשיו בצהריים כבר לא מביאים צלחות של ירחים. עכשיו גם הכפות שלך קשות אבל העיניים עוד רכות כמו עיניי לאה שלה, וכמוה, את בוכה בקלות.

לפעמים את בוכה במשרד אבל זה קורה לעיתים נדירות, למשל, כשאת שומעת את הגר שרה בערב שיר ערש בטלפון או כשלילי אומרת ששוב החברת ניקיון מעכבים לה את המשכורת. כשמפטרים או מתפטרים. כשנפטרים חברים וזרים.

ולפעמים העבודה סתם־כך פוצעת אותך. זה קורה בעיקר בשעות של הקרבות העקובים של עבודת הידיים, שאנשים חושבים אותה נעשית בידיהם של אחרים קטנטנים כמו גמדים, בשוליים של שדות המקצועות החופשיים, בחורף הארוך של הידיים העובדות, כשהשטיח מנוקד בשלג נייר עגול שנושר מתוך מחורר, במהדקי שדכן, בשברי אטבים. בתוך השעות האלו של הידיים, השעון זה מאות לאות, ולפעמים, חרב נייר חדה חותכת עור, וטיפה של דם אדום נושרת על השלג, כלומר, יש לך הרבה עבודה. האור הבהיר אוזל אז מהשמיים הכחולים, עובר לחלונות הבתים. זו שעה בה אחרים במנוחה מדליקים תנורים וסירים ואורות. כוכב כסף מקועקע. ואחר כך עוד אחד. עוד.

ובבוקר את קמה ושוב באה ובאה לחדר. שמונה מנורות הניאון דולקות, את מייחלת בליבך שלפחות אחת במהלך היום תישרף, המזגן מקפיא כאילו מוסקבה ותכף שלג אמיתי ישקיט את המסדרונות, בלילה שוב לא באו בנאים נמוכים לפקוח חלון. נשאר לך שבע או שמונה או תשע שעות, חמישים דקות וארבעים ושלוש שניות. את מזקיפה את הראש, מניחה את האצבעות על המקלדת.

כששואלים אותך מה את עושה, את אומרת שאת פקידה. וזו האמת, אבל לא כולה.

מתי שמואלוף ראס ראיס

למשה סילמן ז"ל

הם קילפו את העור של אותיותיך,
וכשהוסרה העלילה מעל בשר סיפוריך
שגיאות זיהומי כתיב התחרעו על לבבות שיריך
אבל אפילו ממשלת המוזות החולות והיצירתיות הרעה
לא הצליחה להרוג את כתיבתך שהתחבאה בין מח העצמות

כשאת יוצאת, את שוב מגלה שמישהו כבר כיבה את השמש בפו
והדליק כוכבים נמוכים כמנורות. מסביב אפלולית והמיה. עם כל
האנשים שעובדים את חוזרת בערב הביתה. בדרך, בפנקסים או על
פתקים, את בונה לעצמך ממילים קטנות, משירים, הרהורים, למחר,
אפשרות של חלון. קלים במרחב אתם נוסעים, אתם הנוסעים. לרגעים,
בגלל שלדרך יצאתם, כולכם חופשיים, וכשיש לך חלון מממש, את
פותחת אותו, ורוח באה כמו כפות ידיים, לתת או להכיל, ללטף או
להסעיר, והירחים, וכל הדברים זזים זזים, ואז את ממש מאושרת.

עליו מוטל להוציא לפועל רעיונות במהירות רבה כי הוא עובד על פס ייצור מנטלי. בניגוד לרצוי יש בתחושת הקיום שלו שכבה קשה של עונג פנימי הניזון מעצב. הוא אוהב שתיקות. הוא אוהב רמזים. הוא אוהב דברים שניתן לפרש. כל אלה לא יעילים בכלל במציאות. אבל מה לעשות עם מציאות בוטה? איך לא לגלות זעזוע בולט, נראה, צף על פני השטח? מבני אדם ומהאלימות האדיוטית שלהם? כל זה מדכא אותו ללא נשוא, אבל דיכאון מורגל, מאוורר. לפעמים נראה לו שהוא כלוא בכלא משלו. והרי הוא אחר. אילו היה חופשי היה אחר. אבל החופש הוא מסתורין גדול עבורו. מה זה להיות אדם חופשי? מתי חש אדם בחופש הזה? הוא פחדן מאוד. לעתים הוא חושב שמערכת העצבים שלו אינה עומדת בעומס, מוצפת באדרנלין מהדבר הפעוט ביותר.

היומיום דורש ממנו הדחקה קבועה, אבל ככל שהזמן חולף ההדחקה היא פס ייצור שלם נוסף, חורקני, רעשני, מאיים לשבור את תדמיתו. עורם של העובדים צריך להיות עבה, לשונם מושחזת, מוחם חד, ידיהם מהירות, גופם גמיש, עיניהם בורקות. אין אלה הדרישות המפורטות בעלון השימושי, אבל את הדרישות האלה מכירים כולם. אין הדעת סובלת חולמנות. יש לייצר כדי להרוויח כסף כדי לחיות בדיוק כפי שהוא חי. הייצור יכול להיות אמנותי, ובלבד שיהיה לו פוטנציאל כלכלי ונגישות פורנוגרפית לכלל האוכלוסייה. את כולם הוא רוצה לשאול: ואתה, אתה מה עשית?

במקום העבודה הוא פוגש לעתים את דהאן, הנוהג ללכת בחולצות מכופתרות תחובות במכנסיים. הוא הומוסקסואל. למעשה, ריבוי ההומוסקסואלים סביבו גורם לו לפקפק במשיכתו הבלעדית לנשים. דהאן כותב על מוזיקה מתקדמת. הוא עוד מעט בן ארבעים ומקבל פקודות בהכנעה. הוא סובל בצחוק ואינו זז ממקומו. הוא אינסטרומנט שמקבל עליו חוקיות ומסכין איתה מתוך תבוסה מודעת. המודעות שלו עולה באופן מריר ומענג. הוא יכול למצוא עונג ברכילות בפרטים הקטנים על אנשים, על המבע הפנימי שלו עליהם. זה מספק אותו, כמו שחפרפת מוצאת סיפוק בחפירה באדמה.

גם הוא יכול למצוא בכך סיפוק, מן השיחות הללו ליד השולחן בצהריים, המלמולים המהוסים שחוזרים שוב ושוב וסובבים סביב

על המנהל הוא חושב הרבה. יש לו עניין איתו. המנהל אומר לו מה לעשות ועליו מוטל להדוף אותו. אין לומר לו מה לעשות אך המנהל אינו יודע זאת. יש לו שפה רכה וקול צרוד מסיגריות. לעתים הוא מדמייך את המנהל מוצף לו את הזין, לעתים הוא חולם עליו הולך במכנסיים צמודים ברחוב. המנהל אומר לעתים: אתה מבין אותי? אתה מבין מה שאני אומר לך? הוא לא יודע מה לומר במקרה הזה. מה יאמר? המנהל מטיל עליו לעשות מעשים קלים. הוא צריך להתעניין באנשים ולשאול אותם שאלות, מה הם רוצים לקבל בחג. האם הרצונות שלהם מעניינים? לטענת המנהל זה מרתק. כששאל אותם הם לא התפלאו. איש אחד אמר שהוא רוצה שמן זית, אחר אמר שהוא רוצה פוחלץ. הוא כתב את כל זאת בהשתוממות ובהתרוממות רוח משונה. על פוחלץ לא היה חושב אף פעם לבדו. האיש אמר לו שהפוחלץ הוא סמל לחיים, לא למוות. במקום עיניים יש לפוחלץ חרוזים מפלסטיק רצה לומר, אבל זמנו כל כך יקר.

אין לו אוויר בחדר עם המנהל או אפילו באותו חלל איתו. ישבנו הקטן של המנהל מעסיק אותו וכך גם בגדיו ההדורים. מה צריך היה המנהל לעשות כדי להגיע לכך שהוא אומר ועושים? גם למנהל אומרים והוא עושה. מי הוא האיש שאין אומרים לו מה לעשות? הוא תוהה. האם קיים האדם שרק אומר, שאינו כפוף יום יום לפקודה? מדי פעם אומרים להם מה אמרו אנשים על המוצר שהם מייצרים. האנשים הללו הם צלליות. הם אומרים, כך אמר המנהל, שהמוצר השתפר מאז שהוחלט לדחוף תמונות גדולות יותר, דמויות ידועות ונשים יפות. מהי שביעות הרצון שלהם, הוא תוהה. אף אחד אינו יודע. יש מדדים ומספרים ומאמינים להם. האם האיש שאינו צריך לקבל פקודה מקבל פקודה מהצלליות? הוא חושד שיש מי שמושך בחוטים, שפיצח דבר מה, והוא שפל עד כדי כך שהוא מנצל הטיות סטטיסטיות של תשובות ההמונים ודעתו מגובה בצבא סטטיסטי.

דניאלה כרמי בשר

"כמה שעות אני אחכה לכם?" שאול סינן לתוך הטלפון הנייד. גפרור היה תקוע לו באזיית הפה. הוא הסתכל לתוך מי הבריכה הכחולים. מן הצד השני של הקו מישחו האריך בדיבורים ושאול קטע אותו: "שני פועלים כבר מתייבשים אצלי פה שעתיים".

שני הפועלים ישבו בפינת הדשא, בצלו של כליל-החורש. הייתה שעת צהרים. האוויר להט. האחד היה בריון בעל כתפיים, אבל חיוור במיוחד, כאילו אזל הדם מפניו. השני היה כחוש והיה לו חיוך קבוע על השפתיים. "אולי תאכלו עכשיו", שאול פנה אליהם מרחוק. "כשיביאו את המקפצה, יהיה חבל על כל רגע". הוא לא ראה אצלם שום שקית ניילון או משהו דומה לזה, כמו שפועלים יומיים מן הסוג שלהם מביאים לעבודה. בקבוק קולה ריק היה מונח לא רחוק מהם. שאול הצביע לעבר הכביש הקטן: "המכולת שם, מאחורי הווילה עם הורדים". הם לא הראו שום סימן שהם הולכים לקום. הם ישבו על העקבים שלהם והמתינו.

שאול ירד כמה מדרגות והגיע אל שפת הבריכה. הוא בדק את עמודי הבטון שאליו הם יהיו אמורים לחבר את המקפצה. המלט כמעט יבש. הוא יצטרך להורות לפועלים, מאוחר יותר, לצקת מלט מחדש. השאלה מתי לעשות את זה. הכל תלוי בשעה שהיא תגיע, המקפצה. הוא קרא אל הפועלים: "מי משניכם מבין במלט?" הכחוש חיך את חיוכו העגום.

שניהם ירדו אליו ושאול הראה להם את עמודי הבטון שהתקינו הפועלים של יום אתמול. הכחוש מישש את החיבורים.

שאול חקר: "יבש מדי?"

"לא נורא", אמר הכחוש.

"הוא מומחה", אמר הבריון על חברו.

החיוך של הכחוש התרחב וחשף שיניים קטנות.

עמדתם החלושה מול המערכת המכריעה. היחיד אינו יכול לומר דבר כמעט, אף שתבותם כל הזמן דורשת מהם לומר משהו. חופש הביטוי הוא ערך כל כך נישא ומרומם. מול הערך הזה הם אילמים מהשתאות. מצבם טוב משל אחרים והם יודעים זאת ויש בכך כדי לשתק אותם אף יותר. העניין שמטריד אותו הוא שמפעם לפעם כל זה מוצא חן בעיניו. שהוא אומר לעצמו כמה נפלא, טוב לי בעצם.

"להרטיב לפני החיבור ולחכות שני ימים. אולי שלושה. תלוי כמה עבה אתה רוצה", הוא אמר.
"רציתי שזה יהיה להיום", שאול אמר. "הפתעה לבנים שלי."
הכחוש רק חיך.
"רציתי שהם יוכלו לקפוץ למים כבר הלילה", שאול הסביר.
הוא נראה איכשהו פחות עגמומי, הכחוש. הוא נראה כמעט שמח כשהוא הביט על הבריכה ועל השמשיות סביב.
"הם אלופים בקפיצה למים", שאול אמר. "זה קטע מקצועי." הוא הביט בבריון מקרוב, אבל דיבר אל הכחוש: "אתה יכול לעשות משהו שיזרז את זה?"
"בטח", אמר הכחוש.

הפועלים היו בדרכם חזרה אל כתם הצל על הדשא, שזו קצת לכיוון הבריכה. שאול הלך בעקבותיהם.
"אני יודע מאיזה כפר אתם", הוא אמר. "היה לי פרויקט ענק על יד הכפר שלכם. בנית שם את כל הישוב במורד. אני – מהראשונים שבנו שם. תשאלו אנשים בכפר. יש כמה שעבדו אצלי שנה...". הוא לעס את הגפרור שבזוית הפה ונשא את מבטו אל הקומה השנייה שנוספה לאחרונה לבית שלו. הוא סקר את גג הרעפים החדש. הם עקבו אחר מבטו.
"בדיוק כאלה גגות. מכירים?" הוא שאל.
הם הסתכלו דוממים בגג הרעפים שהסתיים בכיפה מסוגנת, מתנשאת אל השמיים.
"תשאלו בכפר על הקבלן הספידי..." שאול גיחך. "אני מרים פרויקט מהיום למחר".

הפועל הבריון קטף גבעול דשא ולעס אותו.
שאול חשב אם להגיד להם שהוא היה מהראשונים שעבדו שם, מעבר לקו הירוק. היו שאמרו שזה יהיה מסוכן ואף פעם לא יילך. היו שאמרו שאם זה יילך – כולם ירצו. תצטרך קשרים מצוינים, אמרו. שאול חשב שיש לו כמה קשרים, לא מי־יודע־מה אבל צריך לנסות. הוא היה מהראשונים שחשבו שזה יילך.

לא, לא היה טעם לערב בזה את הפועלים.
הוא רק אמר: "תאכלו עכשיו. לא יהיה זמן כשהם יביאו את המקפצה." והוא קרא אל אשתו דרך חלון המטבח שפנה אל הדשא: "שירלי!"

כעבור כמה דקות שירלי יצאה מן הבית וחצתה את הדשא עם סל פיקניקים שהיו בו מצרכים. "אני לא מוצאת את הנוזל הדליק", היא אמרה. היא החליקה על הירך החשופה שלה במכנסים הקצרצרים. שאול לא ראה אותה מזמן בלבוש כזה.
"אל תדאגי", הוא אמר לה, הוא גחן אליה, אבל היא התרחקה קצת, מרימה גבה.

"את לא יודעת שאני אדליק לך כל גריל שתרצי?"
היא נעמדה מעל שפת הבריכה והסתכלה על המים. שאול ראה אותה מאחור, את השיער שלה שירד לאורך הגב. את קו המותניים. מאחור היא הייתה בת עשרים וחמש, שנה לא יותר. לא שמלפנים היא נראתה לא טוב. מאחור – הייתה אומר נערה, שאול חשב.
הוא אסף כמה גזרי עץ מתחת לשיחי הוורדים ושבר אותם ופיזר בתוך הגריל. הוא הסתכל איך היא מנקה במברשת את התיל של הגריל. אחר כך היא משחה את פסי הגריל בעזרת רצועת פלאנל, מאלה שהוא הביא מהמילואים, טבולה בשמן. היא שפשפה כל אחד מהפסים השחורים של הגריל הלוך ושוב עד שנצץ בשמש. לשאול זה נראה כאילו היא מנקה איזה כלי מוסיקלי. הוא הביט לעבר הפועלים. הוא לא ראה שהם עושים הכנות להתיישב לאכול.

שירלי קלפה בזריזות בצלים והשחילה אותם על שיפוד, בצל ופרוסת עגבנייה לסירוגין, בשעה שהוא הדליק את גיזרי העצים בעזרת המצית שלו וכמה קוצים יבשים שהוא עקר ביד אחת מתחת לכך של הגריל. הוא הסתכל על הידיים שלה שטיפלו בירקות בעדינות.
"יש סיכוי שהמקפצה תהיה מוכנה עוד הערב", הוא אמר וקרץ לה. אי אפשר היה לראות עליה שום ציפייה. הוא חיכה שהיא תקדיש מבט לבערה הקטנה שהוא הצליח להבעיר על הגריל, אבל היא הייתה שקועה בירקות.

"נצטרך להאכיל את שני אלה", הוא אמר לה בשקט וסימן לעבר הפועלים. היא צמצמה את עיניה מול השמש כשהסתכלה בו והוא חשב שמשחו מטריד אותה.

"יש לך מספיק בשר, אני מקווה". הוא אמר.

"לא בעיה", היא אמרה באי רצון.

"יש או אין?"

"יש גם נקניקיות". היא לא הסתכלה לעברו.

היא עדיין עמדה בגבה אל שני הפועלים ושאל אמר לעצמו שהיא אפילו לא הציצה בהם פעם אחת.

הפועלים דברו ביניהם בשקט, השד יודע על מה. הכחוש סיפר משהו באריכות והבריון היה מקשיב בריכוז. שאל לא היה מסוגל להעלות בדעתו על מה יש לפועל הזה לדבר בצורה ערנית כל כך בחום המעיק הזה.

כשהאש אחזה בגזר עץ אחד, מהגדולים, שאל צופף סביבו את פיסות העץ האחרות והביט בסיפוק בלהבה שנוצרה במרכז הגריל.

יונה חגה מעל הבריכה ונסקה אל הגג. שאל הביט בה עד שהיא התייצבה על אחד הרעפים.

"אני אסתום לך את הסדק בגג", שאל אמר לשירלי כשהיא חזרה עם מגש הבשר.

"אני יודע עכשיו בדיוק איך לעבוד עם המלט", הוא הסביר. "את

רצית את זה, לא?"

"בסדר", היא אמרה.

"אני יודע שהיונים מתרבות שם כל הזמן, בין הרעפים לתקרה",

הוא הוסיף, אבל לא נראה שזה מה שממש הטריד את שירלי ברגע זה.

כשהניחה את המגש העמוס כנפי עוף ונקניקיות למרגלות הגריל, הוא נגע בכתפה החשופה: "למי יש יותר סיכוי להיות אלוף הנוער, לאלון או לארז?"

שירלי חייכה חיוך מרוחק. הוא לא ידע אם היא חושבת על השאלה שלו. הוא לא היה בטוח שהיא חושבת בכלל על הבנים. הוא זכר את

החיוך המרוחק הזה מהימים שהכירו. היא הייתה מלצרית, והוא פתח במוסך נידח – אבל ההבדל הגדול היה שאז הוא ידע תמיד בדיוק על מה היא חושבת.

"תקשיבי", הוא אמר.

"אני מקווה שאתה לא הולך לשלם להם על כל השעות האלה שהם

יושבים בצל", היא אמרה פתאום.

הוא הסתכל על האש והוציא גחל ראשון במשיכה חטופה הצידה. כשהוא נשא את מבטו הוא ראה ששירלי הפנתה אליו שוב את הגב. הוא נפנף מעל לאש בגיליון של ירחון מכוניות מקופל. האדמומיות של הגחל הקסימה אותו. הוא לא היה מוכן לתת לרגע הזה להתבזבז.

"שני אלופים, הבנים שלי", שאל אמר לפועלים כשהניח לידם מגש עם פיתות ושתי צלחות. "הגדול בן שבע-עשרה, השני בן חמש-עשרה." ניכר שהוא התפרץ לתוך השיחה שהם היו שקועים בה.

הבריון ישב על כתם הצל הקטן ועישן. הוא הקשיב לכחוש ששוטט בין הורדים והיה מדבר אליו בלהט.

"את הבשר אני אביא לכם ישר מהאש", שאל אמר לבריון.

הוא הסתכל בו, מחפש את ההפתעה בעיניו.

הבריון רק אמר: "תודה", והתנצל: "לא כל כך רעבים".

שאל נכנס אל הבית וחזר עם צלחת של חמוצים. הוא העמיד

אותה על המגש של הפועלים, על הדשא.

הוא ראה את שירלי הופכת את הכנפיים שהיו מסודרות בשורה על הגריל. את הנקניקיות היא הניחה בפינות, שלא ייחרכו בלהבה הקטנה שהגיחה מדי פעם מתוך הגחלים. היא הרימה את שיפודי הירקות והבצל שהעלו עשן.

"זה שורף את האוכל", היא אמרה, "צריך לחכות לגחלים".

"את אוהבת שרוף", שאל אמר. הוא ניסה לפגוש את מבטה,

ללא הצלחה.

הפועל הכחוש ניגש לגריל להדליק סיגרייה. הוא התכופף אל הלהבה ושירלי עזבה בבת אחת את השיפוד וניגבה את ידיה המשומנות במגבת,

מחכה שהוא יתרחק.

שאול הביט בבגדים המרופטים של הכחוש. המכנסיים הארוכים מדי נגררו על הדשא. המקטורן לא התאים למזג האוויר הלוהט.

ידיו של הכחוש היו נתונות בכיסי המקטורן והסיגריה בפיו, כשהוא פתח שוב ודיבר אל הבריון בערבית. נראה כאילו עדיין לא סיים את הסיפור שהתחיל קודם, כי הבריון עמד שם, מקשיב הקשבה מלאה, ממש דרוך. מדי פעם הוא ניצל את השתיקות הקצרות של הכחוש כדי לצחוק חרש.

שאול לא הבין מה יכול להצחיק אותו בשעה הזאת במקום הזה. הוא לא יכול היה לתאר לעצמו משהו מצחיק בחיים של שני הפועלים האלה. הם הובאו אליו על ידי קבלן שלקח לעצמו את מרבית הכסף שהם הרוויחו. לא היה להם אישור עבודה. אולי לא היה להם אפילו אישור להיות כאן. המשטרה יכלה לעצור אותם בכל רגע.

שאול התאמץ להקשיב אבל לא הצליח לקלוט מילה מן הדיבור השוטף בערבית. בכל זאת היה ברור לו: לא היה לדיבורים האלה כל קשר למקום הזה. לא אליו, לא אל שירלי, לא אל הבנים. לא אל הווילה הזאת ולא אל הברכה. גם לא אל המקפצה שהקבלן היה אמור להביא לפני שעתיים.

הכנפיים כבר השחיתו והנקניקיות היו צרובות בדיוק במידה הנכונה כששאול קבל טלפון שהעמיסו סוף סוף את המקפצה על המשאית ונותרה רק הנסיעה, כלומר עוד כחצי שעה של המתנה. שאול סיים לצלות כמה כבדים שהלך והביא בעצמו מהבית.

הפועלים ישבו בצל. גם כשמילא להם שאול את הצלחות בבשר וחימם להם את הפיתות, הם לא אמרו דבר.

הוא לעס כבד־עוף אחד, מעל קצה מזלג, והיה מסתכל על הברכה, מנסה לדמיין אותה עם המקפצה החדשה. הוא רצה להחליף כמה מלים עם שירלי, לשתף אותה בהתרגשות שלו. היה לו צורך לדבר על הבנים. במקום זה שאל: "לא מפריע לך שהם יאכלו...?". והביט בה כמתנצל. היא משכה בכתפה ולקחה לעצמה צלחת עם ירקות והתיישבה רחוק

יותר, על שפת הברכה.

נשאר יותר מדי בשר על הגריל שהאש דעכה בו כמעט לגמרי. שאול לקח כמה כבדים וניגש להוסיף אותם למנות של הפועלים. הם עוד לא נגעו באוכל.

"יש לנו עוד חצי שעה כמעט", הוא אמר. "אחר כך זה יכול לקחת איזה שלוש שעות, ההרכבה והכול. מאיפה תיקחו את הכוח אם לא תאכלו?" הבריון הרים את הבקבוק הריק וחיפש ברז.

"תמלא את זה בבית", שאול אמר, "יש מים קרים במקרר".

הוא התבונן בבריון שהלך לכיוון הבית. על הסף הוא נעצר ושלח מבט אל שאול ושאל נענע בראשו: "תיכנס, זה פתוח...". בעצמו לא הבין למה הוא מניח לפועל להיכנס לבדו לתוך הבית. שירלי רק הסתכלה על המים ולא אמרה מילה. שאול שאל את עצמו אם היא כועסת עליו שהוא שולח את הפועל אל הבית.

לקח לו כמה זמן, לבריון, לצאת חזרה. שאול חשב לגשת לבדוק מה הוא עושה שם, אבל הישיבה הזאת של שירלי על שפת הברכה בלבדה אותו. צורת הישיבה שלה העיקה עליו משום מה יותר מן המחשבה על הפועל הבריון שמטייל עכשיו לבדו בבית.

הוא דמיין את הבריון מול המקרר, מוזג מן הכלי המסנן מים לתוך בקבוק הפלסטיק שלו. אולי הוא שפך מים תוך כדי מציגה. קשה למוזג לתוך בקבוק עם צוואר צר כל כך. אולי זה היה פשר העיכוב. הבריון כנראה ניגב במטלית את המים שנזלו לרצפה. ואולי הוא חיטט שם במטבח, מי יודע. על הקיר היו כמה סכינים חדים, מערכת קטנה ששאול קנה לשירלי. הוא אהב להפתיע אותה בכל מיני כלים יעילים למטבח ולבית. הוא חיפש את התודה שלה כשהיה מרשרש בשקיות על סף המטבח ומביט בה.

הוא קרב אל שירלי מאחור. כשישבה, ראו עליה את השנים. היא מילאה לגמרי את המכנסיים. הם נראו כעומדים להתפקע בכל רגע.

"משהו לא בסדר?", הוא שאל בשקט.

היא פנתה והביטה בו, מלמטה למעלה, כאילו התעוררה מחלום. "נמאס לחכות", הוא ענה במקומה, מוטרד מהשתיקה שלה.

"את זוכרת איך לא האמנו שתהיה פעם בריכה?" הוא שאל, כורע לצידה. וכל הזמן באחורי המוח הזיכרון הזה, של הפועל הבריון שמסתובב לו שם חופשי בבית.
"אתה האמנת", היא אמרה. כמציינת עובדה. בלי חיוך.

משום מה הוא סבב לאחור בדיוק כשהפועל הבריון יצא. הוא עמד שם, הפועל, במרפסת הפתוחה, ליד אדנית הפטוניה, לוגם מן המים. שאול התבונן בו מרחוק, מנסה לקרוא משהו על פניו. גם הפועל הכחוש הביט עכשיו לעבר הבריון. והבריון ניגש אליו והושיט לו את בקבוק המים. הכחוש לא לקח. הוא התחיל שוב לדבר. מהצחוק המהיר של הבריון אפשר היה להבין שהכחוש ממשיך באותו עניין עצמו שכבר דובר ביניהם. הבריון הקשיב ובתנועה קלילה התיז קצת מים על הכחוש, וזה הצטחק והמשיך בנאומו.

משום מה נזכר שאול בכבש ששחט פעם וצלה לו ולשירלי. הבנים היו עוד קטנים אז, וכבר הלכו לישון. זה היה כאן, בחצר. הבית היה אז רק בן חדר וחצי ולא היה זכר לדשא ולבריכה. בדיוק במקום שישבו עכשיו שני הפועלים, מול השמש השוקעת, הדליק אז שאול מדורה והתקין שני גזעים כרותים ועליהם מקל שהכבש שופד עליו.
שירלי עקבה אז אחרי תנועותיו, הוא זכר. בעצמו לא ידע איך עלה הדבר בידו. להסיר את העור ולקטום את הטלפיים. עד אז רק ראה אחרים עושים את כל הפעולות האלה. הוא בעצמו הופתע שהוא מצליח בכל שלבי ההכנה.

כשהכבש היה מוכן, הוא חתך לשירלי נתח משולש מהמותן. הוא זכר בדיוק את התחושה של כניסת הסכין לתוך הבשר הנימוח ואת ריח הצלי שהתפשט סביב. הוא זכר אותה אוכלת בעיניים מאירות וברקע השמים האדומים.

"את לא אוכלת מהבשר?", הוא שאל. היא ענתה משהו שהוא לא שמע. היא לקחה בשתי אצבעות פרוסת עגבנייה מעל השיפוד והכניסה לפה. שאול עמד מעל לכחוש ושאל: "למה אתם לא אוכלים?" הכחוש קם על רגליו: "באמת קשה לאכול בחום כזה", הוא אמר. שאול חזר אל

הגריל ולקח לעצמו עוד נקניקיה. הוא כבר הרגיש מלא מדי אבל איזו עצבנות השתלטה עליו, עכשיו שהמקפצה כבר הייתה קרובה. היה לו קשה להוסיף ולחכות שם בלי ללעוס משהו.

הבריון נשכב על הדשא ועצם את עיניו. כעבור כמה דקות הוא נראה ישן. והכחוש התקרב לאיטו אל שפת המים, ידיו בכיסי המקטורן. בפינה הרחוקה משירלי הוא עמד בלי נוע מול המים הכחולים. שאול שאל אותו: "זה בגלל שאתם מוסלמים או משהו, שאתם לא אוכלים מהבשר?".

הכחוש נענע בראשו לשלילה. שאול חיכה שהוא יאמר משהו, אבל הוא לא הסביר דבר. ושירלי ישרה שם והייתה מעסה את הרגל שלה. כאילו שום דבר שקורה סביב לא נוגע לה.
"זה לא חזיר", שאול אמר.

הכחוש חייך את החיוך שלו. בבוקר הוא נראה לשאול עגום, החיוך, אבל עכשיו הדהדו לו בראש הצחוקים של הבריון, שהוא צחק מהסיפורים של הכחוש.

"איך אתם בשחייה?" הוא שאל את הכחוש בפה מלא.

הכחוש הסתכל על המים ולא ענה.

"הולכים לים לפעמים, הה?" שאול קרב אליו מהצד.

הכחוש כרע על שפת הבריכה. הוא לא חייך עכשיו. הוא נראה אחר לגמרי כשנמחק החיוך מפניו.

"הולכים או לא הולכים?" חזר שאול.

כמו איזה צפרדע הוא נראה לשאול, הפועל, כשהוא שלח את ידו לגעת במים, ושאול, בלי לחשוב, דחף אותו ברגלו ואחר כך עמד שם, לועס, מתבונן בשירלי בחיוך, בשעה שהאיש פרפר במים.

"חמין, בטח חמין, אבל תכיני לבעלך גם רולדות, לילדים."

"כן."

"מה אצלך הכי, את יודעת, אני רוצה ללמוד."

"תעזבי."

"למה?"

"את מריחה מה שאני מריחה?"

"מהכיוון של גילי?"

"כן, נראה לי שברחו לה הצרכים."

"כואבת לי הרגל."

"הבנתי, אני אקח אותה למקלחת, רק תדאגי לה לבגדים."

"חס וחלילה, אני לא נכנסת לחדרון, זה רק מורות נכנסות."

"רק תבדקי לה בסלסלה."

"לא מה פתאום."

אני ניגשת לגילי שמתבשלת בצרכיה. חסן, שהוא אב הבית של המקום, עוזר לי למצוא עבורה תחתון הולם. היא נשענת עלי עם כל כובד משקלה ואני גוררת אותה בשארית כוחותיי אל עבר המקלחת. אני מפשיטה אותה ומעמידה אותה לצידי ערומה. המים הנובעים מראש המקלח כמעט שוטפים את שתינו. היא מרירת וטופחת חלושות על סנטרה המחודד. ניכר בה שהיא נהנית. אחר כך אני מחזירה אותה לכיתה. צבייה יושבת שם, עדין באותה תנוחה. עיניה דומעות.

"למה את בוכה?"

"ניזכרתי באחי, איך נתנו לו את כל הירושה שלנו, כי הוא בן וככה

כתוב בתורה."

"בתנאי שהבת מקבלת מספיק רכוש בחתונה."

"קדחת, כלום לא קיבלנו ועכשיו אימא שלי חולה ומי מטפל בה, הוא?"

"העיקר שיש לך נחת מהילדים."

"כן, אני יוצאת קצת לפני הזמן בסדר?"

"לא, יש לנו כאן את אמיר והוא אפילפטי זה מסוכן, ועוזי יכול להתעצבן

ולהיות אליים."

צבייה יושבת מולי ולא מפסיקה להיאנח. "הרגל, הרגל."

"כואבת?"

"כן."

"למה באת?"

"רק בגלל בעלי, הוא לא נותן לי כסף, אפילו לא למכולת, ואין לי מקצוע,

אני מוכרת ככה בקונפקציה דברים שאני סורגת, זה לא מספיק, הרגל

הזאת עוד תהרוג אותי."

"מה יש לך?"

"נו מה, בריחת סידן, דלקת, את אוכלת טוב?"

"ככה לא תמיד."

"וימבשלת."

"כן."

"משפחה קטנה אה?"

"יחסית למי?"

"לי יש 9 ילדים."

"אז כן."

"אחרי השישי כבר נשברתי, אבל הרופאים לא הסכימו לקשור לי את

החצוצרות, אז המשכתי, אני לא לקחתי אמצעי מניעה. פחדתי שזה

לא יעשה לי טוב."

"הבנתי."

"יכמה טיפלתי בהם, והאוכל שבישלתי, כל היום חשבתי מה לבשל,

אין אצלי טבעול ואצלך?"

"המממ."

"זה עושה ילדים אנמיים."

"כן."

"מה בישלת לשבת?"

"האמת..."

רצה הדבר
ולפני שפסעתי לאחור
בפסיעת שמונה-עשרה ארוכה
לא מלמלתי בדחיפות הראויה
אלוקים אל דמי לך
אל תחרש ואל תשקוט אל
כי הנה אויביך יהמיון
ומשנאיך נשאו ראש
מערימים תילי תילים של סודות
משגרים את חברי ואותי לקבץ נדבות
חרבם פיטורים ללא פיצויים
לשונן חלקלקות

חרבם תבוא בליבם
בליבם

וקשתותם תשברנה.

אל דמי לך
אל תחרש ואל תשקוט אל

"שום דבר, עוז היה ילד טוב כל היום, ותכף המלווה של אמיר באה,
היא בטח כבר בחוץ, אני יקרא לה."
"תקשיבי."

"תשמעי בשביל העשרים שקל שמשלמים לי פה לשעה, את לא רוצה
שאני יזניח את אמא שלי... ואת הרגל."
"חכי רגע."

"נו על עשר דקות תעשי לי סיפור."
"המון יכול לקרות בעשר דקות, אלה לא ילדים רגילים."
"זה רק בגלל אמא שלי..."

"הבנתי, אבל אלה ילדים..."
"אוטיסטים. זה התיקון שלהם מסכנים, אימא שלי כבר בקושי יכולה
לאכול, מי יבשל לה אחי, תחשבי?"
"לפחות תודיע לאחראית שתביא לפה מישהי."
"היא בין הכיתות, אי אפשר למצוא אותה."
"אז..."

הלכה... זה באמת לא שכר הוגן, אני מנסה להצדיק אותה בליבי.
כשנותנים את הנשמה זה לא תמיד הולך עם תואר שני. בינתיים אני
לבד, עם גילי, ילדה-אישה, שיורקת סביבה במקום לדבר וסובלת
משלשולים כרוניים, אמיר שהוא אפילפטי, ו... כשצועקים מספיק חזק,
חסן מגיע, ואז ההתקף האלים של הנער החסון שיושב שם בפינה
השמאלית, יכול להימנע.

לעולם לא נזכה לכפרה. אנו

שהולכים בניכם בחליפות מגוהצות למחצה, ששולי החולצות המכופתרות שלנו מבצבצים מצידם האחורי של המכנסיים, שמזדהים רק בשמנו הפרטי, איננו ראויים לכפרה. אנו שאיננו מסיתים מבט בפאריז, שגברים מאוננים מולנו בקרונות ריקים, שיודעים לצטט מילים אותן אתם חושבים שאתם מבינים. שמתחננים לחמלה.

אנו היושבים בשולי האולימפוס, נישאים על גלים של אופוריה ותקווה ומוטחים ברחובות, אנו המלכלכים את הרחובות. אנו רחובות המתפצלים עד אין קץ, דלתות הננעלות מבפנים, פנים ללא הבעה חריגה.

אנו, שכל כאבינו משמשים לכם מצע

למחקרים, לתובנות, לידע, איננו שייכים לעולם. אנו המאוננים בשביל להתפרק מהעול, בשביל להעביר את הזמן, בשביל להתמודד עם הפחד משעון הנוכחות. בשביל פאריז.

כל בוקר אנחנו מתעוררים עם הידיעה שנתגלה. כל כניסה למשרד מלווה ברעד.

אנו מפחדים מפגישות בארבע עיניים. לעולם איננו שותקים על עוול. לא ניתן לאתר אותנו על פי

מאפרות, בדלים, תרופות מרשם.

כל האתרים שלנו אילמים. כל המחירים גבוהים. אנו, שלמדנו לעוף על גלי האתר, לשמוע תדרים אבודים, להתאבד בחדרים, איננו נוכחים בעצמנו. אנו

השנינה, האושיה, נקודת הייחוס, איננו ראויים לרחמים, מכירים את השמש הקרה, המטבע שהנחנו כה בזהירות מתחת ללשונו אבדה. איננה.

אנו הנחת

להורינו, לחברינו, למכרים רחוקים. אנו הנחת מוצא בלתי ניתנת להוכחה או להפרכה.

אותנו אפשר להזמין להפסקת סיגריה לעולם

לא אמרתי לא. אמרנו

יש בנו כוחות סמויים הנגלים בערפל, קוצי פחדים קהים מחדדים את חושינו.

אין בנו כופרים.

אין בנו שגיאות.

אין בנו זעם

עצור.

הכרתנו אינה מעורפלת.

לילותינו אינם בשלים.

יללתנו חשופה.

אנו חגורות שלא הושחלו בלולאות המכנסיים. בכיסנו תמיד ימצא נייר לכתובה ועולם

לא יהיה לנו עט. כיסונים ממולאים בתאוה, אורגיה המונית ללא חדירות. צופי פורנו

עיוורים.

אנו הרואים, השומעים, הנוודים בין הכיסאות. איננו יודעים דבר

בבוקר, כשאני פותחת את העיניים, אני מרגישה בפעם הראשונה באמת כמו פושעת. כמו הנשים המשוגעות האלה שעושות אמבטיה לתינוק שלהן, מלטפות לו את הראש, ואז מחזיקות אותו בתוך המים עד שנגמרות הבעות.

קמה. צועדת לחדר של הבנות. מנערת אותן. ממהרת למטבח. מפשירה ארבע פרוסות לחם. מוציאה מרגרינה מהמקרר. מורחת. מרתיחה. טובלת שני תיוני תה. חוזרת לחדר שלהן. מעיפה את השמיכות. מעמידה אותן על הרגליים עדיין רדומות. מלבישה אותן בחצאיות תואמות. קולעת להן צמות. מוליכה אותן למקלחת. מורחת לשתיהן משחת שיניים. חוזרת למטבח. אורזת שני סנדוויציים עם מרגרינה לבית הספר. הן מגיעות. מתרסקות על הכיסאות. אנחנו שותות תה. אנחנו שותקות. אני תולה עליהן תיקים. נוקשת להן בלחי. שולחת אותן לבית הספר.

חוזרת למטבח. מתיישבת. מחכה. מוודאת.

קמה. לוקחת מאוודה על גלגלים. פותחת את המקפיא. מוציאה שקיות לחם. שמה על השולחן. מוציאה עוד שקיות לחם. שמה על השולחן. חוזרת למקפיא. שולפת אחד. עטוף בעיתון. שמה במזוודה. שולפת שני. עטוף בעיתון. שמה במזוודה. מניחה מעליהם סמרטוטים. מהדקת טוב טוב. סוגרת את הריצ'רץ. מחזירה את שקיות הלחם למקפיא. יוצאת החוצה. הולכת לפגוש את פרדריק.

במקרה נפגשנו, לפני שבועיים, באמצע הרחוב. חמש שנים לא התראינו. ישבנו בבית קפה. הוא סיפר על עצמו. השנים עשו לו טוב. יש לו עסק פרטי משהו. לא זוכרת. לא הקשבת. לא עניין אותי. באמצע נשברתי. סיפרתי הכל. בכיתי. זה הוא שהציע לקבור אותם בחצר שלו. מה יכולתי לעשות. חמישה ימים הם יושבים שם במקפיא כמו שני ספינקסים קטנים, מחכים שאמא תעשה משהו, שתמצא להם, סוף סוף, מנוחה נכונה. לא הייתה לי ברירה. הסכמת.

אחד על השני. איננו עובדים
איננו מסוגלים ללמוד. לכולנו
תארים גבוהים ושאיפות להתחמקות. אנו חמקן, מפציץ, מטוס זעיר
ללא טייס. אין בנו חשש מהחיים או
מהמוות. היסטריה צרופה נכרכת בצפוי ובמוכר. כולם יודעים את
סופינו. לעולם לא
נזכה לכפרה.

במעלית אני מרגישה כמו דיילת שמבריחה סמים בשביל איזה מאפיונר דרום אמריקני, מעבר לאוקיאנוס. ידעתי שהמעלית תיתקע. ידעתי שהכל יהיה נורא. ידעתי ששוטרים יחשדו במזוודה, יגשו אלי ויבקשו ממני לפתוח אותה. שוטר אחד יציץ פנימה, יסיט ביד אחת את הסמרטוטים, יסתכל לי בעיניים בלי להיות מופתע, ויבקש ממני בקול שקט לבוא אותם לתחנה. המעלית לא נתקעה. יצאתי לרחוב. אף אחד לא הסתכל עלי. שוטרים לא קפצו עלי. הלכתי למטרו.

לפני שבוע, כשלקחתי את החתולים לוטריןר, ישבו איתי בחדר ההמתנה שתי נשים שמנות שישבו רגל על רגל וליטפו את החתולים הסיאמיים שלהן שהיו מונחים בהתאמה על ירכיהן. כשהנחתי את הכלובים על הריצפה הן ליכסנו אלי את המבט. לא, אני לא כמוכן, אמרתי להן בלב, אני לא קניתי את החתולים שלי גזעיים, עם תעודות רשמיות, בחמשת אלפים פרנק. אני אספתי אותם עוד כשהיו גורים, ממשפחה שרצתה להיפטר מהם, לזרוק אותם לרחוב, לתת להם למות. הנשים השמנות חזרו לדבר ביניהן. לבסוף הגיע תורי. הרמתי את שני הכלובים ונכנסתי. הנחתי אותם על השולחן. דיברתי עם הוטרינר. הוא לא אמר כלום. רק הורה לאסיסטנטית שלו להכין שתי זריקות הרדמה. פתחתי את הכלובים. הקטנטנים ריחרחו את דרכם החוצה. חיבקתי אותם. מחצתי אותם. נישקתי אותם. נתתי להם את הליטופים הכי טובים שהיו לי לתת. הוטרינר עמד בצד והמתין. זאתי הצידה. הוטרינר הזריק להם את החומר המרדים. חיכיתי איתם כשהם הסתממו, צולעים ונמרחים על משטח האלומיניום, לא מבינים מה קורה. בסוף הם נרדמו. הוא לקח אותם לחדר אחר כדי להרוג אותם. ישבתי בפינה כמו ילדה שאמרו לה לחכות למנהלת כדי לקבל עונש. הוא חזר. שתקתי. הוא אמר את המחיר. רעדתי. אין לי מספיק, אמרתי. הוא לא הבין. אמרתי: ביררתי, המחיר הוא ככה וככה. נכון, הוא אמר, זה המחיר של הפרוצדורה, אנחנו גובים סכום נוסף בשביל הקבורה. זה לא סכום גבוה, גברת. זה בסדר, לא צריך, אמרתי מהר, אני אקח אותם. הוא לא הבין. התעקשתי: אני אקח אותם. מהכיס הוצאתי את החסכוניות האחרונים שלי ושמתי לו

על השולחן. הוא אמר, אין לך כרטיס אשראי. אמרתי: לא. הוא אמר, יש לך איפה לקבור אותם? שיקרתי: כן. יצאתי החוצה עם שתי הגוויות של החתולים בתוך הכלובים. לא הסתכלתי על שתי הנשים שעדיין המתינו עם החתולים הסיאמיים שלהן. תיסתמו, אמרתי להן בלב, בכלל איזו זכות יש לכן. יושבות פה עם מעילי פרווה ומתנשאות עלי, כאילו שיש לי ברירה, כאילו שהייתי מרדימה אותם אם היה לי כסף. הכנסייה נותנת צדקה לבני אדם, שתדעו לכן, לא לחתולים.

הגעתי הביתה. לא ידעתי מה לעשות. עטפתי אותם בעיתון ודחפתי אותם הכי עמוק שיכולתי בתוך המקפיא. הסתרתי אותם עם שקיות מנופחות בלחם, וסגרתי. הבנות חזרו אחרי שעה. אמרתי להן שהם ברחו. אמרתי להן שהם מצאו בית אחר לגור בו, בכפר, עם דשא, ועצים לטפס עליהם, ועכברים לרדוף אחריהם, ובנות בדיוק בגילן שמטפלות בהם יפה. כל אחר הצהריים הן צעקו ואני בכיתי. הן צעקו שאני אשמה שלא שמרתי עליהם. אמרתי נכון. הן צעקו עלי שאני לא יכולה לדעת שטוב להם. אמרתי ששתי הבנות התקשרו מהכפר ואמרו שלחתולים כף בבית החדש ושהם כל הזמן מתגעגעים אליכן, ומיד ניתקו. הן צעקו עלי שאיך הבנות בכלל יודעות את מספר הטלפון שלנו. אמרתי: בגלל הציפ. הן צעקו עלי שאני שקרנית. אמרתי שאני לא. הן שתקו. מאז הפצע מגליד אצלן ומתפשט אצלי.

במטרו החתולים מתחילים לטפטף. אני כל כך טיפשה. איך לא חשבתי על זה. אני מדמיינת איך שתי הגופות הקטנות שלהם נוזלות ומרטיבות את העיתון, נקוות בתחתית המזוודה, ומטפטפות את הטיפות האלה שאני רואה בעיניים שלי נושרות על הריצפה. אחרי ארבע תחנות מצטברות הטיפות לכדי שלולית קטנה מתחת למושב שלי. כולם רואים ושותקים. אני מנסה לכסות את המים האפורים עם המזוודה; מתכננת שכל פעם אזיז אותה קצת כך שהנוזל תמיד יהיה מוסתר. אני מסתדרת עם זה לא רע, אבל את הריח אי אפשר להסתיר. התחנה שלי מגיעה. אני קמה ראשונה. בורחת החוצה. ממהרת להחליף לרכבת הפרברים. חוצה את התחנה ממוקדת ונחושה. המזוודה נגררת מאחורי, מציירת

על הרצפות שובל של מיץ חתולים.

ברכבת הפרברים אני עוברת קרון אחר קרון. אף אחד מהם לא ריק. לבסוף אני מוצאת מקום, מתיישבת, מתפללת שרק הנסיעה הזו תעבור בשלום, שאף אחד לא יבוא לשבת לידי, שהכרטיסן לא יגיע. אני דוחקת את המזוודה כמה שיותר לפינה, מתחת לשולחן. אבל החתולים ממשיכים לנזול לי מהמזוודה כמו ברז מטפטף. אנשים מתחילים לאתר את מקור הריח. קול שיעול מאחורי. אנשים פותחים חלונות. זוג קס ועובר לקרון אחר. ואני יושבת קפואה. רצינית מאוד. תוקעת את העיניים בחלון כאילו אני היחידה שלא שמה לב מה קורה אצלה מתחת למושב; נוסעת תמימה שמחכה בסבלנות לתחנה שלה. זה הכל בגלל הרצל.

בכל פעם שהוא לקח אותנו לארוחה מפוארת, כבר ידעתי מה מצפה לנו. הוא היה מספר על הזדמנות עיסקית שפשוט אי אפשר לפספס, נישה שאף אחד לא נגע בה, שוק רעב, פירצה בחוק, הזדמנות שאם הוא לא ינצל אותה מיד, מישהו אחר כבר יעשה ממנה בוחטות והוא לעולם לא יסלח לעצמו. ואני הייתי מהנהנת כמו מטומטמת, מאזינה להתלהבות המהפנטת בקול שלו, שואלת את עצמי אם זה מה שגרם לי להתאהב בו פעם. הוא היה מייבא לוחות אלקטרוניים מגרמניה; קרמיקה מסין; עובדים זרים מאפריקה; יום אחד פתח חנות למוצרי קוסמטיקה; אחרי חודש סגר אותה והכריח אותי לתרגם מסמכים במשרדו החדש, שולחן ליד המזכירה שלו, שברור מאיזה שיקולים העסיק אותה. במשך תקופה לא קצרה העסקים שלו באמת עלו יפה. הבית שלנו התמלא כל טוב. הוא היה לוקח אותנו להפלגות בספינות פאר, למרות שלא כל כך רצינו, סוחב אותנו למסיבות עם השותפים שלו, מתגאה בפניהם איזו אישה יפה יש לו, ואֵלו בנות, שיעוד כמה שנים בטח יהיו כוסיות.

ואז משהו היה משתבש; העסק התחיל להתדרדר, הוא היה מסתכסך עם השותפים, או שהמטרה הסתכסכה איתו. היינו צריכות לארוז הכל ולעבור מוחץ לעיר, לפעמים גם מוחץ למדינה. את כל החפצים שקנה בתקופת הגאות, מכר באיזו סימטה לסוחרים שהוא הכיר השד

יודע מאיפה. המקרר התרוקן. החובות נערמו. גם האיזמים. הוא היה נכנס למרה שחורה וימים שלמים נשאר במיטה, מיבב בבכי איום ומאשים את עצמו בקול רם על כמה שהוא אידיוט ואיך יכול להיות שהוא מביא אותנו שוב למצב הזה ולא לומד אף פעם. ואנחנו היינו סולחות לו, מנחמות אותו, מעודדות אותו, כי הוא באמת סבל, והחרטה התעללה בו מבפנים כמו וירוס של כלבת.

אבל הפעם אמרתי לו שלא; אני לא לוקחת עכשיו את הבנות ואת כל החפצים שבקושי גמרנו לפרוק מפעם קודמת ועוברת איתו לקמבודיה. גם לא מעניין אותי לשמוע מה הרעיון ואיך נחיה שם כמו מלכות, וכמה טוב שהבנות יכירו תרבות חדשה וילמדו שפה נוספת, וכמה שמחירי השכירות שם מגוחכים, ושכלל נהיה עשירים שם, ומה אנחנו עושים בכלל באירופה כשהכל פה כל כך יקר.

אתה יכול לנסוע לבד, אמרתי לו, אנחנו נשארות כאן. ולא האמנתי שזו באמת אני שאומרת את הדברים האלה. למחרת הוא טס. אמר שישלח לשלושתנו, ממש בקרוב, כרטיסי טיסה במחלקת עסקים, יחד עם החתולים, כשרק יסתדר קצת. מאז עברה שנה.

הרכבת עוצרת בתחנה. אני קמה. גוררת את המזוודה. ממחרת לדלת. נתקלת במישהו. לא מסתכלת. יוצאת. מתרחקת בצעדים מהירים. עוזבת את התחנה. הרכבת ממשיכה בדרכה. רק אז אני עוצרת. נרגעת. נושמת את אוויר הפרברים. הרוח נעימה. ושקט. חמש דקות הליכה מהבית של פרדריק ועכשיו אני כבר ממש בטוחה שהוא לא יהיה שם. שאני אדפוק בדלת והוא לא יענה. כבר מדמיינת את עצמי חופרת בחצר שלו בור עם הידניים, מגרדת את האדמה עם הציפורניים, מכאיבה לעצמי בכוונה. עוברי אורח עוצרים, מסתכלים, מתאספים. ואני עם החתולים. מה קרה להם. שואל מישהו. היא הרגה אותם כי אין לה כסף להאכיל את הבנות שלה. עונה לו מישהי. מי שאין לו כסף להאכיל את הילדים שלו, שלא יגדל חתולים. אומר איש גבוה עם משקפי שמש. מי שהורג את החתולים שלו, ככה בלי בעיה, בסוף יהרוג גם את הילדים שלו. אומר צעיר במעיל גינס. זה הכל בגלל בעלה שאין להם כסף. אומרת

(לקט ג')

א. ראשית, אקסיומה חשובה: הבוס מחליט, לפי נדיבות ליבו, כמה ממה שמכונה בטעות 'טיפ' ייכנס לכיסו, וכמה מה-'טיפ' ייכנס לכיסם של המלצרים. זאת משום שמדינת ישראל לא ראתה לנכון לפסוק באופן חד-משמעי בסוגיה. למעשה, גם אילו הייתה פוסקת בבירור, ישנו מחסור כה חמור בפקחים לדיני העבודה (במשרד התמ"ת) – וכמובן מוכנות כל כך נמוכה מצד המלצריות לפנות לבית הדין לעבודה – שלא היה בכך דבר.

עכשיו נניח מצב סביר: הבוס מציב מספר מינימלי של מלצרים בחנות. הוא מאייש את העסק במספיק כוח אדם כדי שהמנות יגיעו אל השולחנות, מתישהו ואיכשהו, ושהכסף יגבה מהלקוחות. בטבעיות, במקרה כזה הלקוחות ייכעסו. בצדק הם ירגישו שהם לא מקבלים את תשומת הלב הראויה. רוב הסיכויים שהם יביעו את מורת רוחם בצורה היחידה שעומדת בפניהם – דרך הטיפ. אבל שימו לב: כל הקיצוץ יעשה בשכרם של המלצרים. מדוע? משום שאין סיבה שהבוס יספוג את ההפסד, כשרק הוא מחליט אם להפסיד כסף או לא. כך נולד המצב השכיח שהעובד עומל בשיא כוחו, סופג אנרגיה רעה מכל הצדדים, ודווקא מקבל את השכר הנמוך ביותר על עמלו.

ב. בצהרי היום מסיים המשגיח את הסבב שלו. שבע מנישנושים ולבוש בבגדים טובים, הוא זורק את השקית האחרונה של פירות וירקות טריים לפח. בבוא הערב, העובדים העשוקים במסעדות ינקו את העסקים ויאספו את שברי משכורתם מהרצפה. כשיסיימו לעבוד כבר יעברו שעות הבושה, והקשישים יוכלו לצאת לחטט בפחים. אחד מהם, מיומן במיוחד, יעשה מסלול הפוך ממסלולו של המשגיח

הבחורה. מי שמאשים אחרים במצב שלו לעולם לא יצא מהבור. אומר האיש במשקפי השמש. אבל למה היא קוברת אותם פה באמצע החצר. שואל הצעיר. כי האקס שלה הבריז לה. זה הבית שלו. הוא הבטיח לעזור לה. אומרת הבחורה. סומכת על אחרים, אומר האיש במשקפי השמש, כל כך אופייני לנשים כאלה. הייתי צריך לנחש. גם אני במקומו הייתי מבריז לה, שתלמד.

כשהגעתי, פרדריק כבר סיים לחפור את הבור. הוא חיכה לי בפתח הבית והוביל אותי אל החצר האחורית. התכופתי והנחתי את החתולים בתחתית. פרדריק השתמש באת וכיסה אותם בחול. הוא גם הכין מבעוד מועד צלב קטן, ורשם עליו את השמות שלהם. עמדנו מחובקים מעל הקבר. הוא הבטיח לי שאוכל לבוא לבקר אותם מתי שרק ארצה. כן, אמרתי, תודה. וידעתי שלא אבוא.

אחר כך נכנסנו אליו הביתה ושתינו יין.

אתה קם בבוקר, שותה קפה, מעשן סיגריה אחת שתיים שלוש ארבע. הולך לעבודה. לוקח את התיק שלך. מגיע למשרד. מחתים כרטיס. מסדרון ארוך. אורות ניאון. אתה פותח את האור במשרד. סוגר את החלון. פותח את מיזוג האוויר. אתה לא יכול לסגור את הדלת. צריך שיראו שאתה בחדר. אתה עובר על האימיילים. אולי יש שם הפתעה. אין הפתעות. כל האימיילים הם של עבודה. אימייל אחד הוא ממישהו שעובד באופן-ספייס לידך, עם לינק ליו-טיוב לסרט על פיל שמצייר פרח עם החדק. הסיוט שלך הוא שיעבירו אותך לאופן-ספייס. באופן-ספייס אין חלונות. אנשים שם לא יודעים מה קורה בחוץ, מתי צריך ללכת הביתה, מתי בוקר, מתי ערב, מתי שמש, מתי גשם. אתה הולך להכין כוס קפה. אתה צריך להתעורר. יוצא להפסקת סיגריה. חוזר. עובד על המסמכים שלך, חושב על מי השארת בבית, בודק אם יש לך הודעות ממני שהשארת בבית, מתקשר למי שהשארת בבית. אתה גר לבד. הבית שלך ריק. אתה תחזור ותהיה בו לבד. החברים שלך והחברות שלך מחכים שתחזור מהעבודה, שתשתה איתם כוס קפה, שתעשן איתם סיגריה שתיים שלוש ארבע. אף אחד לא עונה לך. כולם בעבודה. או שהם מחפשים עבודה. או שהם מחפשים אהבה. אתה חוזר לעבודה. יש לך דד ליין. אתה צריך להשאר היום עד מאוחר. ככה זה היה גם אתמול, וכנראה שגם מחר. יש לחץ בעבודה. חייבים להעלות גרסה. יש לך פגישה. היא נגמרת. היום שלך עוד לא התחיל. אתה שותה עוד כוס קפה. אתה נכנס לראות אם יש משהו חדש בפייסבוק, באח הגדול, בבחירות, בהשרדות, במלחמה, בערוץ יחסים. אתה נכנס לאתר ההיכרויות. אולי יש לך הודעה חדשה, או קריצה. אתה חוזר לעמוד החדשות. בודק את הכותרות. אין לך כח לעיתון. אין לך סבלנות לחדשות. אתה מחכה לחדשות. חדשות טובות. הפתעה. בשורה. שזכית, שהתקבלת, שעברת, שאפשר להתרווח, שתוכל לשחרר את החגורה. החגורה שלך צרה. עלית במשקל. פעם שמרת. הקפדת. אחר כך התעבת, התנפחת. אתה

ויאסוף את היבול הטרי ביותר. יחד עם האגסים והחצילים הוא ימצא גם כמויות יפות של לחם חצי אכול, שיספיק לו עד סבב הנבירה הבא.

ג. לשים כיפה או לא לשים כיפה? מה מבטא בצורה טובה יותר את המרי הפנימי? אבן עם כיפה היא לא אבן דתיה, אבל אם בני האדם שסביבה מתייחסים אליה ביתר כבוד כשעליה מונחת כיפה, האם זו לא העדות החזקה ביותר לטיפשותם המדהימה של בני האדם? ומצד שני, האם אין אצילות בהישארות במצבי הרגיל ללא כיפה? בעמידה מול הכוחות? בספיגה של היחס המתנשא, הגאוונתי, האינפנטילי? ואולי אני רוצה לשים כיפה בשביל עצמי ולהמשיך לעשותה שקופה כל בוקר ובוקר, בשביל שאר האנשים.

מרגיש כבד. איבדת את הצורה. איבדת את הקשר לעצמך. כואבת לך הכתף. אתה יושב לא נכון. אתה צריך לעשות יותר ספורט. אתה צריך לעשות ספורט. אתה צריך. אולי לעשות יוגה. להזיז את עצמך. אתה צריך לדאוג לעצמך. ללכת. לרוץ. אולי תצא היום בערב להליכה בים. אתה עונה לאימיילים ואחר כך יוצא לעשן עוד סיגריות. אתה לא סופר סיגריות. עשית את מה שהיית צריך לעשות וניקית את השולחן. מגיע לך. אתה חוזר לשולחן עם כוס קפה ובודק אם קיבלת הודעה. הזמן לא זז. אתה סופר שעות עד שיגיע הרגע בו אפשר יהיה ללכת הביתה. אתה חושב מה תעשה כשתחזור הביתה. לאן תלך אחר כך, לאן תצא, עם מי תיפגש, מה תאכל, מה תשתה, אולי לא תצא, אולי תשאר בבית. אולי תראה טלוויזיה. אתה לא רוצה להשאר בבית. לא רוצה שהחיים שלך יהיו רק עבודה. אולי אתה צריך לקחת כלב. אתה מקבל הודעה במייל על דילים של כרטיסי טיסה. ברצלונה, פראג, איסטנבול, ניו יורק, מבצעים מדהימים במחירים מצחיקים. אתה רוצה לחתוך להודו, לתאילנד, לקאריביים, לטיול של חצי שנה. אתה לא ילד. אין לך כסף, אתה צריך לשלם שכר דירה. וזה עוד כלום, אחר כך תצטרך להחזיק משפחה. אתה צריך ללכת לעבודה. תגיד תודה שיש לך עבודה. אין לך מספיק ימי חופש. אתה רוצה לברוח. לארוז ולעזוב הכל. אין לך לאן לברוח. לאן תברח? אין לך תוכניות חסכון לשבור. ומה יהיה כשתחזור. אולי תלך ולא תחזור. תקום, תכבה את המחשב, תכבה את האור ותלך. תעזוב. לא, אתה חייב לחזור. אחרת אף אחד לא יחכה לך. אולי מחר תהיה חולה ותיקח יום חופש. אבל אז תצטרך להביא פתק מהרופא. אתה לא מכיר רופא שייתן לך פתק. אמא שלך כבר לא נותנת לך פתקים. המזגן במשרד שלך מקרר מדי. בחוץ חמסין ולך קר. אמצע היום ולך נהיה חשוך. אתה שונא את הבוס שלך. הוא אדיוט. הוא לא רואה אותך. הוא מרוכז בעצמו. הוא בגילך. הוא נראה מבוגר ממך בעשר שנים. הוא בא כל יום בדיוק באותה שעה לעבודה ומכבה אחרון את האור. הוא לא עושה כלום. הוא יודע לדבר יפה. זה שמעליו עוד יותר אדיוט. רוב היום נובח על זה שמתחתי ועל אלה שמצדדו. ההוא יודע להתלבש יפה. הכתף שלך כואבת. אתה יושב לא נכון. אתה רעב. אתה רוצה לאכול משהו. לא אכלת כלום מהבוקר.

עוד מעט יש לך עוד פגישה. אתה חייב לאכול. אתה יוצא מהמשרד. אתה לא סוגר את מיזוג האוויר, לא מכבה את האור, לא פותח חלון. אתה משאיר הכל כמו שהוא. שאף אחד לא יחשוב שיצאת. אתה יורד למטה לקנות משהו לאכול. וגם סיגריות. אתה קונה משהו בפיתה. תמיד יש משהו בפיתה. ואחר כך שתיה. אתה גומר לאכול למטה ומעשן כל הדרך למעלה. מכבה את הסיגריות וחוזר למשרד. אתה בודק אם יש לך הודעות חדשות. אין לך הודעות. אף אחד לא חיפש אותך. אתה נכנס לראות אם התחדש משהו בפייסבוק, באח הגדול, בבחירות, בהשרדות, במלחמה, בערוץ יחסים. אתה עייף אחרי האוכל. אין לך אוויר. הזמן לא זז. אתה כל היום בעבודה. וככה עוד איזה שלושים ארבעים שנה. הבטן שלך לא רגועה. עולה לך. אתה חייב משהו מתוק. אתה חייב לשירותים. אתה רוצה להגיע הביתה. מערכת העיכול שלך רוצה הביתה. זה מה שאתה רוצה. לצאת כבר מהמפעל וללכת הביתה.

מוקדש בחיבה לעופר עיני המשבית את
המשק במסגרת מאבק ההסתדרות בחברות הקבלן

הזמנה ל"טקס חגיגי"

בדירת החדר השכורה שלי בפאתי עיר הפריפריה הגלילית צלצל הטלפון. על הקו הייתה עוזריה, מזכירת סניף חברת סחר העבדים "עזרה אנושית" בעיר.

"שנה טובה, אתה מוזמן לטקס הרמת כוסית לשנה החדשה לכל העובדים, בבית נעמ"ת, ביום ד', בשעה 15.15."
"אהה... אבל אני עובד עד שעה 13, אז אצטרך לבוא במיוחד" – תהיתי.
"תשמע, זו הרמת כוסית לשנה החדשה, וזו חובה להשתתף. אין היעדרויות. בטקס גם נחלק מתנה" – צרחה עוזריה לשפופרת וסיימה את התלבטותי.

התשתית הכלכלית לסחר בעבדי "חוק הסיעוד" – "המודל העסקי"
לפני מספר חודשים התקבלתי לעבוד בחברת סחר העבדים "עזרה אנושית", אחת מ-16 חברות פרטיות הסוחרות בעבדים, עובדי סיעוד באזור הגליל.

החברות פועלות במסגרת "חוק הסיעוד", מקבלות הפניות מביטוח לאומי, או מאנשים פרטיים, ומספקות מטפלים ומטפלות לקשישים, מוגבלים, ונכים.

כל הפעילות הזו קיבלה תנופה אדירה מאז הופרטו שרותי הסיעוד של משרדי הבריאות והרווחה.

שכרי הוא 22 ש"ח לשעה.

אני מקבל תוספת של 74 ש"ח בחודש, עבור מחצית כרטיס אוטובוס "חופשי-חודשי" עירוני.

מחצית – כי אני עובד רק עם מטופל אחד, ולא משרה מלאה.
מחצית – למרות שאני עובד עם הקשיש 5 ימים בשבוע – 40 נסיעות עירוניות בחודש.

לא תיקוד השמש
העור לא יצרב
רק קרני ניאון מחוירות את שיזפון הלחי

לא יפרץ הרוח
צפון לא תכחיל
רק זרועות ששור קסופות
מצליפות קסופות –
דגימות אגיר דל-חמץ
על קפאון הכתף.

כמובן שאין משלמים לי על שעה ביטול זמן של נסיעה עירונית הלוך-וחזור לבית הקשיש.

לאחרונה קיבלתי לטיפול גם צעיר נכה, לאחר תאונת דרכים קשה. חברת "עזרה אנושית" מקבלת עבור הטיפול בצעיר הנכה 38 ש"ח לשעה. אני – המטפל בפועל, מקבל – 22 ש"ח.

העזתי ואמרתני שאני רוצה שכר גבוה יותר עבור העבודה הזו, ואז שמעתי צרחת: "זה לא משנה מה הסידור שלנו עם המשלם. לך יש כאן עבודה בשכר קבוע. אם במשך הזמן נראה שאתה מטפל טוב, אז נחשוב, ואולי נעלה לך קצת את השכר".

אנחנו משתתפים באירוע "כיד המלך"

ביום ד' כפי שאויימתי להגיע, התייצבתי באולם האירועים של נעמ"ת – ("תנועת נשים עובדות ומתנדבות") בעיר, בשעה 15, מוכן ומזומן לטקס הרמת הכוסית לכבוד השנה החדשה.

בכניסה קיבלו את פני בחיוכים גדולים עוזריה מזכירת הסניף, כספיה חשבת השכר, וחוקיה העובדת הסוציאלית. עוזריה הציגה לפני בחגיגות את סוחריה – בעלת החברה, אשר הגיעה לטקס במיוחד מהעיר הסמוכה.

סוחריה הייתה לבושת חליפה, שמלתה הלבנה הודקת בחזקה את גזרתה המלאה, מחייכת מתוך הגורמטים שעטפו את צווארה וידיה. את אולם האירועים של נעמ"ת גדשו כ-100 עבדים, עובדי קבלן של "חוק הסיעוד", ישובים בשורות שורות, כל מלוא החדר.

לאורך אחד הקירות נפרס כיבוד: שתיה, עוגיות, מאפים, סלט, וסכום חד פעמי. אנחנו, העבדים, טעמו וסעדו את ליבנו עד שיתחיל הטקס. בתוך קהל העבדים היו נשים רבות מהקהילה הרוסית, אשר נזקקו לתרגום שוטף של נאומי הברכה, נשים מהקהילה האתיופית, נשים מהקהילה הערבית, וכמה גברים מבוגרים.

הנשים הערביות, לאות סולידריות עם היהודים, מזגו והגישו לנוכחים את כוסיות היין מהפלסטיק.

נאומים חגיגיים

עוזריה פתחה את הטקס בדברי הסבר על חשיבות הגשת הדו"ח החודשי כבר ב-25 לחודש, על אף שהדיווח הוא על כל החודש.

כספיה הסבירה לקהל את שיטת התשלום אשר במסגרתה העובדים יכולים לעבוד ולרשום יותר שעות, כי התשלום הוא חודשי גלובאלי. חוקיה הסבירה לעבדים את החוקים והתקנות החדשות שהעבירה, הממשלה בכנסת – אשר לפיהם "אנחנו עובדים", בתחום הנכות, הסייעוד, והטיפול בניצולי שואה.

"דבר המלכה לנתיניה"

אח"כ קיבלה סוחריה – בעלת חברת סחר העבדים "עזרה אנושית" את רשות הדיבור וברכה את כל העבדים ב"שנה טובה".

היא הסבירה: "אנחנו היום חברה חשובה ומצטיינת בצפון הארץ, אנחנו פועלים בישובים רבים, ומטפלים בנזקקים רבים.

לפעמים קשיש הולך לעולמו, אז תיתכן חוסר עבודה לתקופה מסוימת, אבל בדרך כלל מהר מאוד אנחנו ניתן לכם מטופל חדש.

חשוב מאוד שתשווקו אותנו נכון – כי יש לנו תחרות עם 16 חברות בשוק. אז תהיו נחמדים למטופלים ולמשפחותיהם, ועל כל מטופל שתביאו, או מטפל שתגייסו לחברתנו, אנחנו נתגמל אתכם ב-150 ש"ח.

סוחריה הביטה בגאווה על מאה עבדיה שהתאספו לכבודה מכל קצוות העיר, ונעלה את הטקס החגיגי.

העבדים החלו צובאים על פינת המתנה – שמיכה לחורף, ונפרדים לשלום ולעיתים גם בלחיצת ידיים מהעובדות המסורות של חברת סחר העבדים "עזרה אנושית".

למותר לציין שלא

למותר לציין, ציינתי עם עצמי, שלא הוזמן לברך אף אחד או אף אחת מציבור העבדים.

למותר לציין שלעבדים אין ועד.

למותר לציין שלא נאמרה מילה על תנועת "צדק חברתי" שמסעירה את המדינה.

למותר לציין שלא נאמרה מילה על השליחות האנושית שבעבודת הסיעוד.

ותשקט הארץ ארבעים שנה.
 כבר יותר מדור והמהפכה הנה שקטה
 סוג של חבור בין שבטים שדרכם נחסמה
 והם מניחים את המסלות אחת לאחת
 כדי להגיע והם מסתכלים לצדדים
 ורואים את החבור השקט
 מדי פעם יחברו מלים לתוים
 קצרים
 יוציאו בת קול חזקה
 כדי שישמעו כדי שידעו
 שקבר לא ישתקו יותר
 וכל זאת באמצעות השתיקה
 והאות הראשונה מצטרפת למופת
 והמופת לקסם הזמן.
 אך זה אשר מולך במלכות אבותיו
 לא ידע אותם ולא יאמין. אומר זה יחלף
 כמו שחלפו שנות הרעב
 אומר זה יחלף כמו המלחמה האחרונה
 אומר זה יחלף הרי כבר יותר מדור,
 הכלבים נובחים והשירה נוסעת ונוסעת
 ולא נעצרה לרגע לאסוף
 ואלה שלא נאספו מתקהלים עקשו
 במאות אלפים
 ויעשו הכל גם אם באותות ובמופתים
 וביום ההוא יצאו
 ויעמדו בשקט מופתי אל מול הפרגוד
 ובאצבעותיהם הרעבות יקלידו
 את עתידם.

חולצה מכפתרת – חובה
 לא חובים בתוך המכנסים
 אבל מכנסים מכנסים
 לא גינס, ג'טח שלא טרנינג
 הקפד מאוד על שפת הגוף
 תנועות לא רצוניות לא מתקבלות בברכה
 אל תסגיר עצבנות, לא קצף רוח
 השתדל להשיב בחיוב
 חשוב לחשוב חיובי
 גם אם תשובתך שלילית
 אל תרוץ עם הלא
 חשב רגע, אולי יש לך פן להציע
 הקפד להישיר מבט
 אל תלטוש עיניים
 אל תצחקק
 שמור על אפוק,
 לחיצת יד איתנה היא נקודת פתיחה מצוינת
 כפות ידים לחות זה לא טוב
 רפיסות אינה מקדמת אותך לשום מקום
 עבוד בבית על החזקות שלך
 התמקד בחזקות
 הכן לפחות שבע, שיהיה,
 חולשות אתה צריך רק שתיים
 לא נדושות מדי
 חשב על משהו שמסגיר ולא מסגיר
 משהו עם אפק של יעילות, חריצות, ראש גדול
 נדמה לי שיקבלו אותך
 זה ישתלם להם

יש לך שָׂכָל, אֶתָּה זֹלָה, קִצְתָּ נוֹאֵשׁ,
בְּלִי דְרִישׁוֹת

*

אֵיךְ תִּמְצָא עֲבוּדָה לְקִרְאָת 40
הַקּוּ"ח לֹא מִסְפִּיק לְקו"ח
אֵיךְ תִּמְצָא עֲבוּדָה
כָּל הַרְאֵשׁ שֶׁלְךָ מִבְּנִים מִתְמַטִּיִּים,
אֵיךְ תִּשְׁלַם חֶשְׁבוֹן חֶשְׁמֶל

טלי בן-ענת שפת העם

מֵאוֹת אֲלֵפֵי שְׁפָתִים
שְׁנוֹאֲשׁוּ לְחֹשׁ
קִמּוֹת אַחַת אֲפִים
אֶת תְּפִילָתוֹן לְדְרוֹשׁ.

הֵן הֵעֵלוּ כְּבֵר חֲבוּרָה
וְקוֹל שֶׁל צַעֲקָה בְּרוּחָה
עוֹלָה מֵהֵן
כִּי אֵין בְּרִיחָה:

כִּי לַעֲשִׂיר יֵשׁ אֵל
וּמְלֹאכֵיו שְׁבַעִים
וּמִי שׁוֹמֵעַ תְּפִילָתוֹנוּ הָאֶחָת
אוֹ תְּפִילָתוֹנוּ הַשְּׁבַעִים?

מִמְרוֹם מְגֻדֵל הַשָּׁן
הַצִּיתוּ אֵז סִיגְר עֵשׂוֹן...
וְהַעֲשׂוּ, יוֹעֵץ לְחֵשׂוֹן:
"הִכּוּ בְּמַס שְׁפָתִים",
וְלֹא, הֵם לֹא מַחוּ
כִּי אִם מְחֹאֵאוֹ כְּפִים.

מֵאוֹת אֲלֵפֵי שְׁפָתִים
עֲמָדוֹ אֵז עַל הַרְאֵשׁ
קִמּוֹת אַחַת אַחַת
אֶת מִשְׁנַתָּן דּוֹרְשׁוֹת:
לַעֲשִׂיר יֵשׁ מְלֶךְ

בגיל 20 (לפני חמש וחצי שנים), החלטתי ללמוד את המקצוע ולעסוק בו כשאחת הנקודות המנחות לבחירה הזאת, הייתה להתפרנס ממה שאני אוהבת ושיש בו נתינה, ולא, נאמר, בעבודות הסטודנטים הרגילות כמו להיות מלצרית נשחקת ומנוצלת, לעבוד בשירות לקוחות (שירות החברות הגדולות אל מול הלקוחות הקטנים) או מכירות – רחמנא לנצלן.

כמה דברים בסיסיים שלא ידעתם על ספא:

— מתוך סכומי העתק שמשלמים לקוחות הספא, הסכום שהמטפל מקבל הוא זעום, כשליש או רבע ולעיתים אף פחות משווי הטיפול וממה שהיה מרוויח עליו בפרטי. (למרות זאת הוא משמש כמקום העבודה העיקרי של המטפלים בגלל שלא קל לשווק, לא תמיד מסתדר, והספא משמש מקום עבודה קבוע ובטוח למדי, כן, "ביטחון" – הסיבה העיקרית שרובנו, האנשים העובדים, שורצים במלכודות שיעבוד).

— המטפלים עובדים שעות רבות רצוף לעיתים בלי אפשרות לשבת לרגע בין טיפול לטיפול, לפעמים 8-10 שעות עיסוי ביום.

— מטפל יחוייב להגיע ליום עבודה שנקבע לו אפילו אם חלה, אם לא ימצא לו מחליף – מצב נפוץ מאוד. הספא מעדיף כמות על פני איכות, הכסף של ה"מטופל" יתקבל בברכה גם אם הוא עלול להידבק במשהו או שהמטפל שמיועד לו נמצא באותו הזמן במצב תפקוד ירוד במיוחד.

— הספא מעדיף כמות על פני איכות בהיבטים נוספים רבים, לחץ הזמן על המטפלים וחיסכון בהוצאות גורם להזנחה בפינות הקטנות (והמטונפות, כמו פינות החדר שנסתרות מהעין והמטלית לעיתים רחוקות מגיעה אליהן), הדבר יכול להתבטא בצורות שהייתם סומכים שמקום מקצועי ולמראית עין מטופח ויפה לא יאפשר, כמו יד רחוצה בלי סבון ומגבת רחוצה בלי מים, מקק פה ומקק שם, טיפולים שמקוצצים בזמן, בהשקעה, בכוונה... אבל תחליקו, חפיו, מה שהם לא יודעים לא מזיק

וְשָׂרְיוֹ שְׁבַעִים
דָּגְלָנוּ הוּא אֶחָד – הַצָּדֵק
בְּקוֹל חֶזֶק
כָּאֵן בְּרַחוּבוֹת נְרַעִים.
וְאֵין עוֹד סוֹף לַמַּחְזָה,
הוּא יִכְתֹּב כָּאֵן בְּשִׁפְתָנוּ
בְּעוֹלָם הַזֶּה.

כִּי לַעֲשִׂיר יֵשׁ אֵל
וּמְלֹאכֵיו שְׁבַעִים
וּמִי שׁוֹמֵעַ תְּפִילָתָנוּ הָאֶחָד
אוֹ תְּפִילָתָנוּ הַשְּׁבַעִים?

להם אז בואו לא נאבד זמן ריצה מטיפול לטיפול על למצוא איפה בספא יש עוד סבון כדי לשתוף ידיים כמו שצריך. בקטנה.

בהתחלה הייתי מגיעה לעבוד בשמחה, יום של טיפול באנשים. ראיתי מטפלים אחרים עובדים מהבוקר עד אחר הצהריים המאוחרות, חלקם מבוגרים, ואני צעירה, בריאה, למה שאתעצל? בוקר, אני מכניסה מטופל לחדר בחיוד, מה שלומך? מרגישה את סוג המגע המתאים למטופל, את התופעות הגופניות שאפשר לטפל בהן, שוקעת בטיפול, זה עם המוסיקה ועם הנשימות, נוגעת בקצב הגוף, נכנסת ומכניסה לטראנס, יוצרת שלוה, ממצה ביסודיות כל פינה כואבת, סוגרת את הטיפול באקורד סיום הרמוני.

טיפול נוסף. אני מכניסה מטופל לחדר בחיוד, מה שלומך? מרגישה את סוג המגע המתאים למטופל, את התופעות הגופניות שאפשר לטפל בהן, שוקעת בטיפול, זה עם המוסיקה ועם הנשימות, נוגעת בקצב הגוף, נכנסת ומכניסה לטראנס, יוצרת שלוה, ממצה ביסודיות כל פינה כואבת, סוגרת את הטיפול באקורד סיום הרמוני.

טיפול נוסף. אני מכניסה מטופל לחדר בחיוד, מה שלומך? מרגישה את סוג המגע המתאים למטופל, את התופעות הגופניות שאפשר לטפל בהן, שוקעת בטיפול, זה עם המוסיקה ועם הנשימות, נוגעת בקצב הגוף, נכנסת ומכניסה לטראנס, יוצרת שלוה, ממצה ביסודיות כל פינה כואבת, סוגרת את הטיפול באקורד סיום הרמוני.

טיפול נוסף. קצת התעכבתי. אני מכניסה מטופל לחדר בחיוד, מה שלומך? מרגישה את סוג המגע המתאים למטופל, את התופעות הגופניות שאפשר לטפל בהן, שוקעת בטיפול, זה עם המוסיקה ועם הנשימות, נוגעת בקצב הגוף, נכנסת ומכניסה לטראנס, יוצרת שלוה, ממצה ביסודיות כל פינה כואבת, סוגרת את הטיפול באקורד סיום הרמוני שקצת אוכל לי מהפסקת הצהריים אבל אני לא מוכנה להתפשר על המטופל. טיפול נוסף. אני מכניסה מטופל לחדר בחיוד, מה שלומך? מרגישה את

סוג המגע המתאים למטופל – חזק ואינטנסיבי במיוחד. יש הרבה בעיות לטפל בהן. שוקעת בטיפול, זה בקצב, יוצרת שלוה, ממצה ביסודיות חלק מהפינות הכואבות שאפשר להספיק, סוגרת את הטיפול באקורד סיום הרמוני ורצה למטופל הבא.

טיפול נוסף. אני מכניסה מטופל לחדר בחיוד, מה שלומך? מרגישה את סוג המגע המתאים למטופל, את התופעות הגופניות שאפשר לטפל בהן, חושבת על דרכים לגרום למוח המוטריד שלי לשקוע בטיפול, זה באי נוחות, נוגעת בקצב העייפות, נכנסת ומכניסה לטראנס, יוצרת שלוה, ממצה ביסודיות כל פינה כואבת, ממחרת לסגור את הטיפול באקורד סיום הרמוני כי נגמר הזמן.

טיפול נוסף. אני מכניסה מטופל לחדר בחיוד, מה שלומך? מרגישה את סוג המגע המתאים למטופל, את התופעות הגופניות שאפשר לטפל בהן, זה בכאבים, מנסה ליצור שלוה בי ובמטופל, לטפל ביסודיות, לסגור את הטיפול באקורד סיום הרמוני.

טיפול נוסף. אני מכניסה מטופל לחדר בחיוד, מה שלומך? אני עייפה. כואב. מחניק. הביתה. יש לי בן אדם מתחת לידיים! אני משתדלת לזוז נכון, ליצור שלוה והרמוניה, לטפל ביסודיות ולהעניק תחושה של שלם. "מה, כבר הביתה? יפה לך... תהני". יום נוסף.

איך נכנסים עם חיוד

מה שקרה זה שחשבתי שאוכל לתת את המקסימום וגם לשמור על עצמי אבל נוכחתי שפגעתי בעצמי גופנית במידה מסוימת אחרי כמה זמן. ושעם כל הרצון הטוב לא תמיד אני יכולה להיכנס לטיפול עם חיוד אמיתי, ולהצליח להוציא כל מטופל עם כזה. גם ראיתי את הלכלוך בפינות החשוכות של הספא.

ואת הרובוטיות של המטפלים והציניות שהם תפסו. אז בשביל מה הלכתם להיות מטפלים? איך אפשר לעשות את זה כשבאים בשביל לתקתק עבודה ומסתכלים על השעון יותר מעל המטופל, חושבים רק

אם יהיה טיפ או לא, מקללים את המטופלים בלב, איך אפשר לטפל בלי רצון? קולגה שלא התקלקל מדי אמר לי משפט מבאס: "בספא זה לא מטופלים, זה לקוחות".

גם הם חושבים ש"ככה זה" ו"אין מה לעשות" כי "צריך לסגור את החודש". בא לי להגייד להם "עבדים, תתעוררו!".

הייתי חייבת לשנות משהו ומהר.

הגיע זמן שיכלתי לחדש את העבודה שלי מחוץ לספא, באופן פרטי, לאחר תקופה של הפסקה, אבל מעט מאוד אנשים מרשים לעצמם להוציא את סכום הכסף המקובל לטיפול, או יכולים להשקיע באופציה היותר אפקטיבית וגם יותר מועילה למטפל של רצף טיפולים עקבי. גם לי אין כסף וכמות העבודה שאני יכולה להרשות לעצמי בספא לא מכסה את ההוצאות. התחלתי לחשוב על פתרונות. על להוריד את המחיר ולאפשר ליותר אנשים את הטיפול.

זכור לי במיוחד בוקר יום ראשון שלאחר הערב שבו משה סילמן הצית את עצמו.

הגעתי לספא מעט מוקדם מהרגיל, הסתכלתי בפייסבוק דרך הסלולרי, קראתי מילים של אנשים ואת מכתב ההתאבדות של סילמן ובכיתי. אחר כך התחלתי לעבוד. היו לי ברשימה של הבוקר כמה נשים מקבוצה של "עיריית תל-אביב". אחרי מטופלת וחצי הבנתי שלא מדובר כנראה בעובדות העירייה (מקומות עבודה מסוימים מדי פעם שולחים קבוצה של עובדים ליום כיף בספא בו עבדתי לאחרונה), הבנתי שיש פה איזה רקע של מצוקה. כלכלית, נפשית, פיזית... הטיפול בהן מילא אותי, הרגשתי שזה בדיוק מה שהיה לי נכון. באותו יום התחלתי להוציא לפועל את המחשבות שלי, והחלטתי שאני רוצה להיות כמה שיותר נגישה לאנשים שבדרך כלל לא יכולים לגשת לטיפול וצריכים אותו הכי הרבה.

הפחתתי את העבודה בספא, והתחלתי להפיץ את הבשורה הזאת. מטפלים שעובדים באופן פרטי, לא מעוניינים בהורדת המחירים. תמיד תהיתי מה קובע את המחיר הזה בעצם, ועכשיו רציתי לשבור את המחסום הזה ולקחת פחות מחצי מהמחיר הצנוע שהייתי לוקחת,

אבל חשבתי גם על המטפלים, שמשקיעים מכיסם, מרצם ונשמתם ושאוּלי הקביעה שלהם מוצדקת.

היום אני מאפשרת לאנשים לשלם לי לפי יכולתם בטווח מחירים שנע בין פחות מחצי מהמחיר שהייתי לוקחת לבין מחיר מעט גבוה ממנו. אני לא רוצה ולא צריכה יותר לרדוף אחרי עשירים, אני מפיצה את עצמי מתוך רצון טוב ואמונה במה שאני עושה וזה נותן לי חשק להפיץ את העסק. שום ניסיונות להיות שיווקית, לעשות מבצעים, להיראות כמו "עסק מכובד" ולנסות למכור. אני פועלת לפי האמת שלי ולא לפי הדרך שטבועה בתודעה הכלכלית של הכלל, וזה עובד – יש התעניינות, מתחילים להיות מטופלים קבועים ומזדמנים, אנשים שצריכים את הטיפול ולא היו מגיעים אליו באופן אחר, וטוב לי. ובמחשבה רחבה יותר בנושא שקשורה לעולם התעסוקה – הגיעה העת להתחיל לתמוך בעצמאים ועסקים קטנים ולא "לסמוך" על חברות ומערכות גדולות יותר, שמנצלות את צרכניהם וגם את עובדיהם. שיהיה טוב יותר לכולנו ואנשים יפעלו מרצון טוב ולא מתחושת אילוץ, ולא יפחדו לעשות שינויים ולצאת מהמלכודת

שלא זוכים להיכלל בהצעות המחקר בהם זכו (עוד תנאי לקידום באוניברסיטה) אלא אף לא נהנים במידה מפירות ההצעה כשהיא מאושרת.

ובסוף... אותו פרופסור מכובד, זוכה בפרסים בינלאומיים וגם מקומיים (פרס ישראל במקרה הזה) על תרומתו למדע. והסטודנטים שלו? במקרה הטוב נהנים מהעוגה שהוא מביא למשרד.

כן, כן, אני יודע. ככה זה עובד. אבל באמת. נמאס... למה אנחנו חייבים להיות מנוצלים? אם אני כותב בשבילך מאמר, אז מן הראוי שאהיה כותב ראשון שחתום עליו. ואם אני כותב הצעת מחקר, אז שם את שמי כשותף. ואם אתה זוכה בפרס ישראל לפחות תגיד תודה לכל הסטודנטים והסטודנטיות שסייעו לך במהלך הדרך. די לניצול!

אני רוצה לספר לכם על איך מתנהל מחקר במגדל השן הזה שנקרא אוניברסיטה. נאלצתי לא פעם (גם כדוקטורנט וגם כאיש סגל בכיר) לוותר על זכויותי במיקומי במחקר על מנת לפאר את שמש של מנחי הדוקטורט והבוסים שלי. השיטה נפוצה מאוד במחלקות השונות של האוניברסיטה. היא מגלה לנו מבני ניצול של כוח העבודה הזול של הסטודנטים בתוך האקדמיה.

הפרופסור שלי לא עושה מחקרים. בעצם אני לא זוכר מתי בפעם האחרונה מנחה הדוקטורט שלי, פרופסור מכובד מאוד, עשה בעצמו מחקר. זאת כי הוא מצא שיטה אחרת. הוא פנה אלי ואמר לי שהוא קיבל הזמנה אישית לכתוב מאמר מוזמן לאחד מהזרנלים הבינלאומיים המובילים. כבוד גדול. אבל אז הוא הציע לי במפגיע שאבוא ואצטרף אליו לכתוב המאמר. ראיתי בכך כבוד גדול להצטרף לאחד מאנשי האקדמיה המובילים. שהרי אנשי אקדמיה נמדדים בעיקר על פי פירסומיהם. אבל הגיע מלכוד 22. "תכתוב משהו ותעביר אותי אלי" הוא ביקש. ואני רק תהיתי מיהו המחבר הראשון (זה שיקבל את הקרדיט). התשובה הייתה ברורה. הוא יהיה המחבר הראשון. כי הרי הזמינו אותו לכתוב. אבל מי יידע שהרעיונות של המאמר היו שלי. רציתי לצעוק אבל שתקתי.

המלכוד מאוד פשוט. אם הפרופסור לא היה מגיע למעמד שלו, אז הוא לא היה מקבל את משימת הכתיבה. אבל כשהוא הגיע למשימת הכתיבה, הוא העביר אותה אלי. הוא ידע שאני רעב לקידום. אבל כשכתבתי איתו את המאמר לא קיבלתי את הקרדיט ככותב ראשון. כלומר הייתי זה שהצטרף למאמר של הפרופסור שכתב, וחקר. המאמר הזה הוביל את הפרופסור רחוק, אבל מי ידע שאת פרסומיו מילאו סטודנטים אלמוניים. השיטה הזאת לא מסתיימת בכתיבת מאמרים, כי אם היא ממשיכה לתחומים אחרים כגון הצעות מחקר. הצעות המחקר נכתבות הרבה פעמים על ידי סטודנטים, או אנשי סגל זוטרים,

אם אפשר הוא אומר, ולא מחכה לתשובה, פותח חלון, מרים כסא משרדי, משליך למטה, אם אפשר, חוזר ואומר, מפזר חופן גדוש של אטבים לאויר, כמו אוכל ליונים, הוא אומר, זורק מקלדת הכי רחוק שהוא יכול, כמעט נכנס לחלון ממול, הוא אומר, מחייך, מביט בערמה מאובקת של פוסט וישראל היום מהחודש האחרון, את זה בטוח לא צריך, הוא אומר, נשמע צרוד, מעיף אותם אחד אחד, העיתון הראשון מנסה להמריא בעזרת הרוח, לנופף בכנפי הדפים שלו, אבל קורס ישר למטה, כך כל שאר העיתונים, אותה תנועה בדיוק, הקלים שוהים קצת יותר באויר, אתה עוזר לי עם השולחן, הוא שואל, אני מעדיף שלא, עונה לו, לא צריך, הוא משיב, מנסה להרים לבד את השולחן, להניח אותו על אדן החלון, אבל השולחן כבד, הוא תולש את המחשב מהחשמל, מוציא אותו מחוץ לחלון, מניח לו להישמט למטה, מנסה שוב להרים את השולחן, ושוב לא מצליח, תולש טלפון מהקיר, אני אעזור לך עם השולחן, אני אומר לו, ואנחנו מצליחים, במאמץ, להרים את השולחן העשוי ברזל, להניח חלק ממנו על אדן החלון, ואז בכוחות משותפים מצליחים לדחוק בו ליפול, נשמעת צווחת מתכת, אנחנו מביטים למטה, רואים איך השולחן מחץ גג של מכונית חונה.

מה שלומי?
הזבל של שנה שעברה
הוא אותו זבל של עכשו.
היא נאני מקבילים אותו חצי משךה,
אז למה היא מקבילת יותר? בגלל שמפיה פה.
הוא חבר של הוא מהחמולה של ההוא. והוא
יושב בירושלים כמו מלך, מחליט
באיזה אטיות הגיליוטינה תעבר על הצנאר.
בקשתי ישלם לפי שטחים, אז הוא ספח לי שטחים
חדשים, שתי כתות גבוהות, אבל שלם לפי שעה.
בגלל שיש לו קשר לסודני שרוצה לגמר מקדם,
עשה אותי אב בית, שאשמר אנעל את כל המקומות.

עבדנו בקצוות של אותו מסדרון. לאיש מאתנו לא היתה לוחית על הדלת. הכרנו זה את זה רק בשם פרטי. אני זכיתי בקיטון שיצר מגרעת במסדרון שהיה רוב הזמן ריק כמו אולם לוויית אחרי שכולם התפזרו. אתה ירשת את החדר הגדול שהפך עם השנים מחסן למדפסות וקומקומים ישנים. תמיד אפשר היה למצוא אצלך אומים, ברגים, חוט חשמל למצנע גוסס. והיה האבק. אולי בגלל האבק הציפורים נמנעו מהחדר שלך גם אחרי שהנחת בשבילך גרגרים. בוא ננקה קצת, הצעתי, אני מעדיף לרקוד, גיחכת את עצמך בדרכנו לשתות קפה. עוד נס קפה. תראה אותנו, אמרתי, ערימת פליטים משבעים ארצות, שרוטים מכאן ומשם, מחפשים בחלון את הנוף שמעולם לא נשקף ממנו. אני מתגעגע לדג שלי, אמרת, אמי שפכה אותו על מסילת הברזל לפני שעלינו לרכבת. לשלג ולעצים אני מתגעגע. את העצים למדתי לזהות לפי צורת העלים, והביתה ידעתי מתי לעלות לפי מידת האור שהסתגן מבעד לענפים. כאן אני מתעוורר. נכווה מהאור. ואת? הוא שאל. ניסיתי ללכוד את הרגע. ואנשים, אתה זוכר אנשים, עניתי בשאלה למי שבכל תשובה שלו התבצרה תמיד עוד שאלה.

המשרד הלך וגווע. ישבנו באותו תפקיד מינהלי זוטרי בשתי מחלקות נפרדות. אפשר היה לוותר על אחד מאתנו אבל לא עושים דברים כאלה במשרד ממשלתי, ואני מרוב בהלה יצרתי לעצמי יתרון כשהוספתי על מה שכבר היה לי עוד שתי נסיעות למחוזות מרוחקים. בבוקר לעבודה הגעת לפני כולנו ובערב היינו יחד, אחרונים. אף פעם לא ראיתי אותך ממחר ואני איחרתי לעבוד כי הצטרכתי לכל שקל. כשנשארנו לבד לא החלפנו מלה, גם לא כשנפגשנו במסדרון. אף פעם לא שמעתי אותך עוזב. כשהקירות היו נדבקים אלי כמו זיעה קרה בעקבות בהלה, הרגשתי שכבר אינך, שהלכת, שאני לבד.

בימים שלא היית מגיע למשרד אימצתי את עובדות הניקיון. פיתחתי תלות וחולשה כלפיהן. התיידדתי עם טניה ועם אמה. שתי

עולות מטשקנט. הן עבדו יחד ואני שמרתי על הקטנה של טניה כשהן עלו לנקות את הקומות הגבוהות. כל מקום יכול להפוך לבית שלך אחרי שאתה מנקה אותו, אמרה טניה ואני לא הנחתי לאיש לנקות את הפינה שלי. גם סמרטוטים הבאתי מהבית ווילון תפרתי לחלון המערבי בשתי שכבות כדי לעמעם את אור השמש של אחרי הצהריים. היינו כל כך נידחים במשרד שלנו שכמעט נשכחנו.

בקצה המסדרון שכן אולם השרטוט והמפות העבשות ולידו חדר הבנות. ישבו שם שתיים. הן דמו בקולן ובמראן ולקח לי זמן להבדיל ביניהן. כולם אהבו להיכנס לחדר הזה. הוא היה מקושט כחדרן של מתבגרות ובחללו עמד ריח בושם שהבנות השתמשו בו. גם אני נכנסתי לשבת שם מדי יום ביומו לכמה דקות להיות בין בני אדם, והיו שם העוגיות שהן אפו והציוד המשרדי ומכונת הצילום ששימשה את כולנו. בימי רביעי הגיעו אלינו אורחים מהמשרד הראשי. הם באו לישיבות ונשארו עד אחרי הצהריים. אהבתי את יום רביעי כל עוד ידעתי שהממונה עלי לא מגיע. קיבלתי הפסקות נשימה כשחשבת עלי. לא הצלחתי לעמוד מולו. הוא היה עולב בי ואני הייתי מתכווצת. פעם, אחרי שהגשתי בקשה לחופשה, התפרץ לחדרי וצעק לעברי "את משתינה עלי מהמקפצה". עצם האפשרות הזאת העבירה בי צמרמורת. היה לי פחד גבהים ופחד מים ולא הצלחתי לדמות אותי עושה את מה שייחס לי. התאפקתי לא לצחוק ונשארתי שקטה עד שיצא את החדר. אתה זיהית שהוא עצמו חושש לאבד שליטה. על מי, עלי? הרגשתי מוגנת. לא היתה לו סיבה לחפש אותי. נשאתי במטלות המשרד ביעילות ובלי להביא כל נזק. המבט שלך משפיל אותנו, אמרת לי פעם, הוא יחכה עד שיפיל אותך בכלים שאין לך. אם היית פוזלת היית עובדת מושלמת. לך היו מעלות גלויות. צלעת וגימגומת וככה הרווחת את השקט שלך. לעומתך, ממני, לו היה עולה בידם, הם היו מסירים את העור עם השמלה. באתי להתפרנס וחזרתי הביתה מחוללת. תיעבתי את מה שהמקום הזה מעולל לאנשים. אתה זיהית את זה. לפעמים חשבת שאתה בא בעקבותי רק כדי להרחיק אותי מהאש.

דבר לא ידעתי עליך. דיברת על עצמך כמו על מישהו שוויתרת עליו. אביך נכלא ואמך איבדה את העבודה. שום דבר מעבר לזה.

מחקתי, כל מה שניסיתי לאחוז בו, נשמט, אמרת. ומה במקומם, שאלתי ואתה הבטת במבט המתעתע שלך. בסולם הצבעים זה היה מבט בלתי נתפש, על גבול הווניל.

מתחת לחלון המערבי של קיטוני השתרע בסיס צבאי. לפי רמת התעסוקה שהיתה לחיילים אפשר היה לחשוב שמכשירים שם עובדי מדינה לעתיד לבוא. בקרוב יפנו אותנו ויפנו אותם וכל המתחם יהיה מגדל מגורים או ריאה ירוקה, תלוי בכוח שיהיה לוועד השכונה. גם את רעידת האדמה עברתי בקיטון שלי. הטנדר במגרש החניה של הבסיס נותר ממקומו וחייל צעיר צעק, המפקד מזדיינים שם... או שזאת רעידת אדמה, אידיוט, קרא אליו מישהו, והיונים שנדבקו למעקה שלי עפו סופסוף ולא חזרו ימים רבים.

כשהמלחמה פרצה לא הגעתי לעבודה יותר מחודש. הייתי ערה בלילות והתחלתי לכתוב. לפעמים העברתי את הלילה בשיחה עם שדר תורן בתחנת רדיו. למחרת ננזפתי על ידי קרוב משפחה, מה זה השתגעת, יפטרו אותך מהעבודה, מה שאת מספרת ברדיו יותר מפחיד מהמלחמה. אבל אני ידעתי שיש לי ביד פצצה של מחשבה וכתבתי לי הצגה ומצאתי לי במודעת דרושים בימאי וחתמנו על חוזה עם מנהל פסטיבל האביב ושמחתי מאוד וגם רציתי מיד לברוח. פחד במה שיתק אותי לפתע. שיננתי את הטקסט ואיבדתי אותו בחזרות. הייתי ממוטטת ולגמרי לבד. הצטרכתי למי שינחם אותי והלכתי ושכבתי עם אחד השותפים מהמינימרקט שקניתי בו מצרכי מזון הביתה. כשהיה לי רע הייתי תמיד במיטבי ועדיין גברים לא התאהבו בי. לא מצאתי לזה הסבר. ההתחלה היתה יפה ואטית והסוף חד ומהיר. בעזרת הדמיון הגלדתי בכל פעם.

הבחור מהמינימרקט היה מוזר מהרגיל ובילה עם הראש בין הרגליים שלי יותר זמן מאשר מולי פנים אל פנים. כשהעייפות איימה למוטט אותי שבועיים לפני הפרמיירה הרחקתי אותו ממני לאחותה של השכנה שהתגוררה מולי. הקשר שלהם החזיק יפה וגם הפטונויות שהם שלחו לי.

אחר כך שוב ריקנות. לעבודה חזרתי אחרי חודש העדרות בלי אישור. כצפוי עברתי מסדר השפלה. איימו בהשהיית הקביעות והשאירו

אותי בחוסר ודאות תקופה ארוכה. הממזרים לא ידעו מה לעשות בי. צברתי זכויות שאפילו לא ידעתי על קיומן. ידיהם היו כבולות. בסופו של יום נענשתי בצמצום שעות עבודה נוספות.

שמחתי להישאר גם אם הלעיגו אותי וכמעט קיצרו גם את קנה הנשימה. השוקת התרוקנה. הבטתי סביב ולא היה בנמצא במי להתנחם ולנסות להשיב את כל מה שהשגתי ונלקח ממני. לא נשאר בידי אלא לשמר מעט מכבודי ובלבד שלא להניח לאיש לזהות שמאות השקלים שנגזלו ממני חסרים לי לאוכל. אתה ניסית להתקרב אלי באותה תקופה ולא נתתי. הרגשתי שכדי להינצל עלי לשקוע לבד.

כשהוא יושב חמוש באקדח בבדקה שלו, שומר משה הקב"ט על העובדים בבניין שהיה מטה משטרה בתקופת המנדט. בצהריים מדי יום, צפרירה מהוועד עושה את המעשה הטוב שלה ומאכילה במזון שרכשה בכספי הקופה הקטנה שלנו את החתולים והעורבים שחולקים אתנו את מגרש החנייה.

דובלה, קודמו של משה, גמר את יום העבודה שלו באמבולנס אחרי שבמעט השכל שהיה לו השתעשע באקדח וכדור שנפלט צמצם לו את מספר האצבעות וחורר את כף היד. טמטום ושעמום הם סיבה מוצדקת להטיל בך מום ולהשאר בחיים ולדובלה היה משניהם בשפע. בעת ההיא בודדה בנישואי נפרדתי מבעלי והתאהבתי במלאכי. מתוק מלאכי. מלמולי תפילות גדשו את שפתי. הרבה באתי אליו. הוא היה האיש המושלם לשאת אותי בזרועותיו כשחצינו פעם שדה אחרי הגשם. כשהרתה אשתו הלכתי מאהובי מלאכי כאילו נתלש ממני אבר חי לפתע היה לי קיטוני לזרא. המטבח המשרדי עם המקרר הקטן שעמד על השולחן כדי שלא נצטרך להתכופף חס וחלילה, דמה לחדר טהרה עד שהתהלכתי בו גם אני כבתוך ארון מות.

יצאתי לרחוב וראיתי אנשים ולא זכרתי מה הם היו לי פעם. אתה התחלת להעדר והיית שב וחוזר לקראת סוף היום אפור ושוקק. פעם הבאתי לך עוגת שמרים שעשתה אותך מאושר עד ששוב הלכת. ידעתי שאתה נוסע להוספיס לטפל באשתך לשעבר. לבד ממך לא טיפל בה איש. בקושי הכרת את הארץ. מאז עלית לא יצאת את העיר. והיה לך הגמגום והמבטא ואני לא הספקתי להגיד לך כמה יקרת לי ואיך

החזקת אותי כל השנים האלה בחיים גם כשרק היינו זה לזה כצל עובר במסדרון ארוך.

ביום רביעי, שלא כמנהגי, עליתי למשרד הראשי ופקידים משם באו אלינו. בחדר הבנות היתה המולה נעימה. אנשים התלוצצו, שתו קפה ופרסו עוגות. לפני הישיבה הגדולה מישהו הציץ לחדר לראות אם הגעת ולא הבחין שאתה שרוע על הרצפה. בצהריים מצאו אותך קר וללא נשימה. מאוחר לומר, אם הייתי שם הייתי יודעת.

בארנקך נמצאו שתי תעודות מזהות. שלך ושל אשתך לשעבר. היא תחיה עוד חדשים אחריך ואז לא יישאר זכר. למחרת הגעתי לעבודה אחרי שכולם כבר יצאו ללוויה. התכוונתי למהר ולהספיק לעלות לאיזה אוטובוס, ואז ראיתי על הקיר את מודעת האבל. אחרי המלים שניסחו צער ויגון של הנהלת המשרד והחברים ופרטים על סדרי ההלוויה הופיע גם שם משפחתך, שבו נתקלתי לראשונה. שמך המלא, הזר, הניס אותי בכיוון ההפוך מתחנת האוטובוס, למשרד אל הקיטון שלי. הצטרכתי להיות לבד בין הקירות.

מאותו יום לא יכולתי לשאת עוד את הערב מחשיך את החדר שלך והייתי מקדימה לעזוב בחיפזון לפני אחרוני העובדים.

אוהבים אמנות. עושים אמנות. 2012

עיר שדה: מרכז מבקרים עיר סדיה (מדינת חבל): מרכז זואר PROVINCE: VISITOR CENTER

20:00-23:00 / 6.9.2012

10:00-16:00 / 7.9.2012

גן הדסה ונגן גן העיר, אבן גבירול 71
מתחם התיאטרון הערבי-עברי, מפיץ שלמה 10, יפו העתיקה

חדיקה הדסה ושקף ג'אן העיר, אבן גבירול 71
מקר' المسرح العربي-العبري, مفراٹس שלومو 10, יאפא העתיקה

HADASSAH GARDEN AND GAN HA'IR ROOFTOP, 71 IBN GABRIOL ST.
THE ARAB-HEBREW THEATER, 10 MIFRATZ SHLOMO ST., OLD JAFFA

אוצרת: ליה אביר / אוצרת משנה: גילי קרז'בסקי
קִימָה המערי: ליה אביר / מִסָּעֵדָה קִימָה מערי: גילי קרז'בסקי
Curator: Leah Abir / Associate Curator: Gilly Karjevsky

מוזיאון תל אביב מוזיאון תל אביב מוזיאון תל אביב מוזיאון תל אביב

הצימר
זימער
Zimmer

הדס עפרת
הדס עפרת
Hadas Ophrat

אריאל אפרים אשבל
אריאל אפרים אשבל
Ariel Efraim Ashbel

אלונה רודה
אלונה רודה
Alona Rodeh

נבט יצחק
נבט יצחק
Nevat Yitzhak

מאיר טאטי
מאיר טאטי
Meir Tati

מאיה דוניץ
מאיה דוניץ
Maya Dunietz

טמיר ליכטנברג
טמיר ליכטנברג
Tamir Lichtenberg

פרויקט יאפא
פרויקט יאפא
The Jaffa Project

תהל פרוש ומתי שמואלוף (גרילה תרבות)
תהל פרוש ומתי שמואלוף (גרילה תרבות)
Tahel Frosh & Mati Shemoelof (Guerrilla Tarbut)

סוסייטת ריאליסט
סוסייטת ריאליסט
Société Réaliste

ארכיון תרבות ואקטיביזם בתל אביב-יפו
ארכיון תרבות ואקטיביזם בתל אביב-יפו
An Archive of Culture and Activism in Tel Aviv-Jaffa

אגף התרבות והאמנויות
המחלקה לאמנויות / המחלקה למופעים

למידע המלא: www.tel-aviv.gov.il

lovingartmakingart LovingArt.MakingArt

outset.

מוזיאון תל אביב
TEL AVIV MUSEUM OF ART

מוזיאון תל אביב מוזיאון תל אביב מוזיאון תל אביב